

**НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ
І ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ**

Факультет (ННІ) гуманітарно-педагогічний

УДК

ПОГОДЖЕНО

**Декан факультету (Директор ННІ)
Гуманітарно-педагогічний**

Кандидат філософських наук, доцент

_____ І.М. Савицька .
(підпис) (ПІБ)

“ ____ ” _____ 2024 р.

ДОПУСКАЄТЬСЯ ДО ЗАХИСТУ

**Завідувач кафедри
романо-германських мов і перекладу**

Кандидат філософських наук, доцент

_____ С.М. Амеліна
(підпис) (ПІБ)

“ ____ ” _____ 2024 р.

МАГІСТЕРСЬКА РОБОТА

на тему «Концепти міжнародного екологічного права в українських перекладах»

Спеціальність 035 Філологія

Спеціалізація 035.041 – Філологія (германські мови та літератури (переклад включно), перша – англійська)

Магістерська програма Англійська мова та друга іноземна

Програма підготовки освітньо-професійна

Керівник магістерської кваліфікаційної роботи

доктор філологічних наук та професор _____
(науковий ступінь та вчене звання)

(підпис)

Кравченко Н.К.
(ПІБ)

Виконала

_____ (підпис)

Матвєєва Д.І.

(ПІБ студента)

КИЇВ – 2024

**НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ
І ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ**

Факультет (ННІ) гуманітарно-педагогічний

ДОПУСКАЄТЬСЯ ДО ЗАХИСТУ

Завідувач кафедри

романо-германських мов і перекладу

Кандидат філософських наук, доцент

_____ С.М. Амеліна

“ ___ ” _____ 2024 р.

З А В Д А Н Н Я

ДО ВИКОНАННЯ МАГІСТЕРСЬКОЇ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТУ

Матвєсвій Дарії Ігорівні

(прізвище, ім'я, по батькові)

Спеціальність 035 Філологія

Спеціалізація 035.041 – Філологія (германські мови та літератури (переклад включно), перша – англійська)

Магістерська програма Англійська мова та друга іноземна

Програма підготовки освітньо-професійна

Тема магістерської кваліфікаційної роботи «Концепти міжнародного екологічного права в українських перекладах»

затверджена наказом ректора НУБіП України від “ ___ ” _____ 20__ р. № ___ «_»

Термін подання завершеної роботи на кафедру _____ 20__ р.

(рік, місяць, число)

Вихідні дані до магістерської кваліфікаційної роботи наукові розробки вітчизняних та зарубіжних учених, матеріали періодичних видань, словники, навчальна та довідкова література з теми дослідження.

Перелік питань, що підлягають дослідженню:

1. Аналіз сучасного дискурсу міжнародного екологічного права та його ключових концептів.
2. Дослідження проблем перекладу термінології міжнародного екологічного права на українську мову.
3. Визначення основних труднощів, пов'язаних із використанням еквівалентного і адекватного перекладу концептів екологічного права;
4. Систематизація перекладацьких трансформацій.
5. Дослідження впливу культурних та мовних чинників на процес перекладу.

Дата видачі завдання “ ___ ” _____ 20__ р.

Керівник магістерської кваліфікаційної роботи

Доцент кафедри

(науковий ступінь та вчене звання)

_____ (підпис)

Кравченко Н.К.

(ПІБ)

Завдання прийняв до виконання

_____ (підпис)

Матвєсва Д.І.

(прізвище та ініціали студента)

ЗМІСТ

ВСТУП.....	5
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ МІЖНАРОДНОГО ЕКОЛОГІЧНОГО ПРАВА.....	8
1.1. Сучасний дискурс міжнародного екологічного права: ключові концепти та підходи.....	8
1.2. Жанрова диференціація дискурсу міжнародного екологічного права	13
1.3. Концепт “екологічна відповідальність” у дискурсі міжнародного екологічного права.....	21
1.4 Контекстуальні чинники розвитку дискурсу міжнародного екологічного права.....	29
Висновки до розділу 1	35
РОЗДІЛ 2. ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ КОНЦЕПТІВ МІЖНАРОДНОГО ЕКОЛОГІЧНОГО ПРАВА В УКРАЇНСЬКИХ ТЕКСТАХ	38
2.1. Основні труднощі перекладу термінології міжнародного екологічного права	38
2.2. Використання еквівалентів та трансформацій у перекладі ключових екологічних концептів	44
2.3. Архаїзми та інші мовні явища в перекладі екологічного права: досвід українських перекладів	49
Висновки до розділу 2	53
РОЗДІЛ 3. СПЕЦИФІКА ВІДТВОРЕННЯ КОНЦЕПТІВ МІЖНАРОДНОГО ЕКОЛОГІЧНОГО ПРАВА В УКРАЇНСЬКИХ ПЕРЕКЛАДАХ АНГЛІЙСЬКОМОВНИХ ТЕКСТІВ.....	55
3.1. Засоби еквівалентного відтворення концептів міжнародного екологічного права в українських перекладах.....	55
3.2. Застосування перекладацьких трансформацій для збереження змісту міжнародних екологічних концептів.....	60
3.3 Особливості перекладу концептів екологічної відповідальності.....	71
Висновки до розділу 3.....	81

ВИСНОВКИ	83
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	87

ВСТУП

Магістерська кваліфікаційна робота на тему «Особливості перекладу концептів міжнародного екологічного права в українських текстах» присвячена актуальним питанням розвитку сучасного міжнародного екологічного права та проблемам перекладу його ключових термінів і концептів в українському правовому просторі. У сучасних умовах глобалізації та зростаючої уваги до екологічних проблем, питання точного перекладу екологічних концептів набувають особливого значення, оскільки правові тексти мають бути доступними та зрозумілими у різних юрисдикціях. Це сприяє ефективній комунікації між державами та міжнародними організаціями, а також впливає на впровадження екологічної політики в Україні.

Актуальність дослідження зумовлена необхідністю створення уніфікованої та точності термінологічної бази, яка б сприяла адекватному відтворенню ключових положень міжнародних екологічних угод та конвенцій у національному законодавстві. Важливим у нашому сьогоденні є роль перекладу у забезпеченні екологічної освіти та підвищення обізнаності громадськості щодо екологічних проблем.

Метою дослідження є вивчення специфіки перекладу ключових концептів міжнародного екологічного права на українську мову, а також аналіз лінгвістичних і культурних аспектів, що впливають на адекватність перекладу.

Завдання дослідження включають:

- аналіз сучасного дискурсу міжнародного екологічного права та його ключових концептів;
- дослідження проблем перекладу термінології міжнародного екологічного права на українську мову;
- визначення основних труднощів, пов'язаних із використанням еквівалентного і адекватного перекладу концептів екологічного права;
- систематизація перекладацьких трансформацій;

- дослідження впливу культурних та мовних чинників на процес перекладу.

Об'єктом дослідження є переклад міжнародних екологічних правових текстів, а предметом дослідження – перекладацькі підходи та специфіка використання мовних ресурсів для передачі концептів міжнародного екологічного права.

Методи дослідження базуються на порівняльному аналізі оригінальних текстів міжнародного екологічного права та їх перекладів українською мовою, зокрема з акцентом на проблематику еквівалентності та лінгвістичних трансформацій.

Для досягнення поставленої мети було застосовано комплекс сучасних наукових методів, зокрема:

1. Метод порівняльного аналізу – для вивчення оригінальних англійських текстів міжнародного екологічного права та їх українських перекладів з метою виявлення розбіжностей у передачі термінології.
2. Метод когнітивно-дискурсивного аналізу – для дослідження структури та функцій екологічних концептів у міжнародних правових актах та їхніх перекладах.
3. Метод лексико-семантичного аналізу – для дослідження значення, структури та динаміки екологічної термінології в контексті правової комунікації.
4. Метод функціонально-стилістичного аналізу – для виявлення стилістичних особливостей юридичних документів в екологічній сфері та визначення найкращих перекладацьких стратегій.

Теоретична цінність роботи полягає у внеску в розвиток теорії перекладу юридичних текстів з екологічної тематики та у дослідженні проблеми збереження концептуальної точності при перекладі. Дослідження дозволяє глибше зрозуміти механізми правової комунікації на міжнародному рівні, що стосуються охорони довкілля та сталого розвитку.

Прикладна значущість отриманих результатів полягає у можливості вдосконалення практики перекладу міжнародних екологічних документів для потреб українських правників, екологів, перекладачів та державних інституцій, що забезпечить більш ефективну імплементацію міжнародних екологічних стандартів в національне законодавство України.

Апробація результатів дослідження. Матвеева Д. Мовні бар'єри та їх подолання: як переклади формують міжслов'янську літературу. Роль молоді у розвитку АПК України. зб. матеріалів Міжнар. наук.-практ. конф. (26-27 вересня 2024 р.). Ужгород: УжНУ, 2024. С. 165-166.

Структура роботи. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків до розділів, висновків до роботи, списку використаних літературних джерел

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ МІЖНАРОДНОГО ЕКОЛОГІЧНОГО ПРАВА

1.1. Сучасний дискурс міжнародного екологічного права: ключові концепти та підходи

Рецепція людськими спільнотами процесу пізнання завжди була предметом великого інтересу протягом історії розвитку суспільства. Таким чином, розвиток інтелекту, думок та свідомості від народження людини зробив пізнання головною метою досліджень багатьох видатних вчених, серед яких Аристотель, Платон і Аль-Фарабі, які здійснили перші кроки у вивченні процесу пізнання та висловили думку про здатність мови стати знаряддям пізнання. Наприклад, мова розглядалася як інструмент пізнання вже в роботах Платона “Кратил” [1].

Загалом, основоположні риси об’єкта дослідження та напрямів вивчення когнітивної науки були розроблені західними вченими. Дж. Міллер [2] назвав цю науку «симпозіумом теорії інформації», яка виникла у 1950-х роках [1]. У 1960 році Дж. Брунер за сприянням Дж. Міллера відкрив центр досліджень когніції в Гарвардському університеті. Центр зробив значний внесок у розвиток когнітивної лінгвістики, а наукові праці Дж. Брунера [3] розкрили деякі проблеми цієї галузі дослідження.

Напередодні початку другої половини ХХ століття когнітивна наука почала розвиватися шляхом залучення сучасних наукових знань згідно з антропоцентричною парадигмою. Сучасний стан лінгвістики також характеризується застосуванням антропоцентричного підходу, який спричинив розвиток нової галузі досліджень, відомої як когнітивна лінгвістика. Джерела виникнення цього напрямку дослідження можна простежити в європейських мовознавчих роботах, зокрема в філософському

концепті В. фон Гумбольдта [4] та ідеях науковців США Ф. Боаса [6], Е. Сапіра [4] та Б. Л. Уорфа [5].

Крім того, до кінця XX століття когнітивна наука продовжувала розвиватися, викликаючи подальший інтерес мовознавців. Так, праці з пізнання публікувалися іноземними вченими, серед яких Дж. Лакофф [9], М. Джонсон [7] та Т. А. ван Дейк [8]. Вчені-когнітивісти особливу увагу звернули на мову як засіб характеристики «мовного образу світу».

Останнім часом питання людини і мови виникло у центрі уваги лінгвістів, оскільки повноцінне дослідження будь-якої мови неможливо, якщо її досліджувати лише в межах мовознавства. У цьому сенсі слід вивчати будь-яку мову через її носіїв та суспільство, яке вони створюють, оскільки застосування нею цієї мови робить народ особливим та підкреслює особливості самої мови.

Як наслідок, вивчення природи мовних одиниць, які слугують засобом вираження думок, є пізнавальною діяльністю, яка включає інформативну, денотативну та референтну мовну діяльність. Отже, мова – це більше ніж назви деяких предметів і понять; вона є особливим способом мислення, відображенням людського досвіду, накопиченого роками, який не може функціонувати без соціального компонента [1].

Сучасна когнітивна лінгвістика виникла наприкінці 70-х років у США. Ця галузь досліджень розташована на межі декількох дисциплін, оскільки інтегрує зусилля науковців різних галузей (психології, філософії, логіки, мовознавства, психолінгвістики, антропології, математики тощо) [10]. Метою когнітивної лінгвістики є опис залежності й співвідношення між структурами мови і людської свідомості. Спираючись на особливості цієї залежності, когнітивні мовознавці прагнуть пояснити яким чином влаштований світ та людина, чим спричинені ті чи інші фізичні, фізіологічні, психічні явища та процеси, які є їхнім наслідком [11].

Когнітивна лінгвістика є наукою, яка вивчає способи отримання, обробки, зберігання та використання вербалізованих знань. Вона передбачає

вивчення мови як такої і відображеної за допомогою картини світу. Під картиною світу розуміють упорядковану сукупність знань про дійсність, яка сформувалася в суспільній, груповій або індивідуальній свідомості [12].

Когнітивна лінгвістика працює з концептами як однією із пізнавальних форм та компонентів картини світу, що відображає дійсне явище та його тісні взаємозв'язки між собою. Загалом, вся пізнавальна діяльність людини може бути розглянута як розвиваюча вміння орієнтуватися у світі, а ця діяльність об'єднана з необхідністю ототожнювати і розрізняти предмети; тому для виконання операцій такого характеру виникають концепти [13].

Поняття «концепт» запозичено мовознавцями із математичної логіки. Взагалі, термін *conceptus* має латинське середньовічне походження від дієслова *concipere* – *concapere*, яке означає «задумати». У класичній латині цей термін мав значення «ставок», «запалення», «запліднення» і «зародок». Слово «concept» разом зі своїми похідними увійшло до усієї романської та германської мов.

Крім того, саме поняття концепт було введено багатьма науковцями у різні галузі мови. Так, О. В. Новікова [14] визначає концепт як засіб існування та вираження національної свідомості, який має певну етнокультурну інформацію, передану мовним значенням. Сучасний сучасний дискурс міжнародного екологічного права виявляє чимало подібності із цим дослідженням.

Сучасна когнітивна лінгвістика працює на межі декількох галузей досліджень, поєднуючи зусилля науковців різних напрямків (мовознавство, філософія, логіка, психологія тощо). Когнітивна лінгвістика вивчає залежність між мовними структурами і людською свідомістю. Ця наука прагне пояснити яким чином влаштовані світ та людина, чим спричинені ті чи інші фізичні, фізіологічні, психічні явища та процеси, які є їхнім наслідком.

У сучасному дискурсі міжнародного екологічного права концепти набувають інваріантних рис, що дозволяє дослідникам визначати їх як мінімальні одиниці людського досвіду, які відображаються в ідеальних

уявленнях та вербалізуються за допомогою лексичних одиниць, а також мають польову структуру. Ці концепти виступають основними елементами для обробки, збереження та передачі знань, їхні змістові кордони гнучкі та можуть змінюватися залежно від контексту. Соціальна природа концептів відображається в тому, що їхнє прагматичне використання визначається асоціативним полем, яке вони створюють, а також їхньою культурною маркованістю.

Сучасна лінгвістика демонструє тенденцію до визнання структури концептів як складних когнітивних утворень, які складаються з взаємопов'язаних елементів. Хоча концепти мають визначену структуру, їх не можна розглядати як жорсткі системи, подібно до значення слів, через їхню динамічну природу у процесі мислення. Вони функціонують у постійній взаємодії з іншими концептами, активізуються в різних контекстах і складах, утворюючи мережі зв'язків між собою.

Концепти в міжнародному екологічному праві є носіями поняттєвих та культурних компонентів. Вони містять вихідну форму (етимологію), основні змістові ознаки, конотації (асоціації та оцінки). Уявлення про концепти формуються через чуттєвий досвід, пізнання об'єктів за допомогою мови, а також мисленнєві операції над існуючими у свідомості індивіда концептами. Таким чином, поняттєвий зміст концепту постійно підлягає оцінці з точки зору етнопсихологічних та лінгвокультурних факторів, формуючи багатовимірні ментальні структури.

У контексті міжнародного екологічного права виділяються кілька прошарків у структурі концептів: по-перше, це денотативний субстрат, який визначає зв'язок концепту з конкретним когнітивним референтом — мінімальною самодостатньою ділянкою ментального простору. Це своєрідні «згустки» знань, які базуються на логічних засадах і мають універсальну природу, що дозволяє їм функціонувати у міжнародному контексті. По-друге, це перцептивно-образний адстрат, який формується на основі індивідуального

та колективного досвіду і представлений через наочно-чуттєві уявлення, що формуються на основі узагальнених образів екологічних об'єктів та явищ.

Ключовим аспектом концепту являється його ціннісний компонент, який визначається оцінками та значущістю тих чи інших природних явищ для окремих етно- та лінгвокультурних груп. Ця складова концепту базується на суб'єктивних оцінках людей, які належать до певної культури, і значною мірою впливає на міжнародні екологічні дискурси.

Структура концепту включає ядро і модули. Ядро виступає носієм найсуттєвішої інформації про предмет чи явище, у той час як модули поділяються на раціонально-логічний, картинно-образний, метафоричний, аксіологічний та ціннісний. Модули відображають різні аспекти інформації, що стосуються певного екологічного феномену, зокрема його логічні характеристики, чуттєві уявлення, метафоричне осмислення, соціальну та культурну значущість.

Таксономізація концептів у міжнародному екологічному праві може здійснюватися з огляду на їх параметричні та непараметричні ознаки. Параметричні концепти пов'язані з кількісними або якісними показниками, такими як масштаб екологічних змін, обсяг ресурсів чи вплив природоохоронних заходів. Водночас непараметричні концепти відображають більш абстрактні феномени, такі як екологічна справедливість, сталий розвиток, відповідальність перед майбутніми поколіннями.

Важливою є класифікація концептів на універсальні та специфічні. Універсальні концепти мають загальнолюдське значення і актуальні для всього світу, тоді як специфічні концепти відображають особливості конкретних культур чи суспільств. У міжнародному екологічному праві можна знайти приклади як універсальних, так і специфічних концептів, що відображають різні підходи до охорони природи, управління ресурсами та взаємодії з екологічними системами.

Об'єктивація концептів може бути вербалізованою та невербалізованою. Вербалізовані концепти мають стійкі мовні засоби вираження, у той час як

невербалізовані концепти залишаються в тіні через відсутність чітких мовних засобів. Невербалізовані концепти, такі як інтуїтивні уявлення про екологічні ризики, можуть бути важко піддані аналізу, проте їх виявлення є ключовим для розуміння глобальних екологічних процесів.

Отже, концепти в міжнародному екологічному праві виступають як складні когнітивні структури, що включають багатозарові значення, оцінки та асоціації. Вони формуються на основі колективного досвіду, культурної ідентичності та індивідуального сприйняття, що робить їх важливим елементом у дослідженні сучасних екологічних дискурсів.

1.2. Жанрова диференціація дискурсу міжнародного екологічного права

Жанрова диференціація є ключовим аспектом розуміння дискурсу міжнародного екологічного права, оскільки різні жанри міжнародних документів виконують різні функції у правовій та екологічній сфері. Вона забезпечує більш глибоке розуміння того, як формуються, впроваджуються та тлумачаться міжнародні зобов'язання у галузі захисту довкілля. Кожен жанр документів має своє призначення, правовий статус та вплив на екологічну політику, що створює основу для сталого розвитку та міжнародного співробітництва.

Жанрова диференціація дозволяє чітко розмежувати різні типи міжнародних угод та інших документів, враховуючи їх правовий характер та обов'язковість для держав-учасників. Наприклад, декларації мають рекомендаційний характер і висловлюють загальні принципи та наміри, тоді як конвенції створюють юридично обов'язкові зобов'язання для підписантів. Такий підхід дозволяє краще зрозуміти, як міжнародна спільнота підходить до вирішення екологічних проблем, формулює відповідні норми та закони і визначає рамки дій[16].

Систематизація міжнародного правового дискурсу є однією з ключових задач жанрової диференціації. Вона допомагає структурувати величезну кількість міжнародних документів, створюючи чітку ієрархію норм та принципів, за якими держави та міжнародні організації взаємодіють у сфері екологічної безпеки. Диференціація жанрів дозволяє державам і міжнародним організаціям розуміти свої обов'язки та права у контексті конкретних документів, таких як конвенції, протоколи, декларації або хартії. Це забезпечує чітке розуміння того, які дії є обов'язковими, а які – лише рекомендованими.

Лінгвістичний аспект у рамках жанрової диференціації також є важливим. Міжнародні документи повинні бути доступними на різних мовах для забезпечення широкого розуміння серед учасників, що сприяє ефективній екологічній комунікації та участі громадськості у процесах прийняття рішень. Різні жанри документів створюють основу для діалогу та координації зусиль між державами, що забезпечує спільні підходи до вирішення глобальних екологічних проблем. Рамкові конвенції визначають загальні правила, на основі яких можуть укладатися протоколи або розроблятися конкретні заходи на національному рівні[16].

Жанрова диференціація в дискурсі міжнародного екологічного права забезпечує адаптивність та гнучкість міжнародних правових механізмів у відповідь на екологічні виклики. З її допомогою можна визначити найбільш ефективний формат для розв'язання певної проблеми, враховуючи її глобальний або регіональний масштаб, а також рівень необхідної юридичної відповідальності. Для питань, що потребують термінових і глобальних дій, таких як зміна клімату, використовуються рамкові конвенції, які створюють базу для подальших угод, а для специфічних екологічних заходів – протоколи або хартії

У контексті глобалізації та зростаючої уваги до екологічних проблем, переклад міжнародних правових документів, що регулюють екологічні питання, набуває особливого значення. Ці тексти часто містять специфічну

термінологію та концепції, які вимагають точного та адекватного перекладу для забезпечення їхньої юридичної сили та ефективності на міжнародному рівні.

Декларації, що стосуються перекладу екологічних правових текстів, підкреслюють необхідність дотримання принципів точності, коректності та консистентності. Важливою є культурна адаптація текстів, щоб вони були зрозумілими та прийнятними для різних мовних та культурних груп. Крім того, перекладачі повинні враховувати специфіку правових систем різних країн, щоб забезпечити відповідність перекладених документів національним правовим нормам.

Особлива увага приділяється використанню спеціалізованих термінологічних баз даних та глосаріїв, які допомагають стандартизувати переклад екологічних термінів та концепцій. Саме концентрація уваги на цьому сприяє уніфікації термінології та запобіганню двозначностей, що є критично важливим для правових документів.

Отже, декларації щодо перекладу міжнародних правових екологічних текстів визначають основні принципи та методи, які повинні керувати процесом перекладу, забезпечуючи його якість та ефективність у контексті глобальних екологічних викликів[16].

Оргуська декларація (1998) – стосується доступу до екологічної інформації, участі громадськості у прийнятті екологічних рішень та доступу до правосуддя в екологічних справах. Ця декларація має тісний зв'язок з лінгвістичними аспектами, оскільки акцентує на необхідності надання інформації різними мовами, забезпечення прав на мовну доступність екологічних даних та участь громадськості в обговореннях незалежно від мовної належності.

Декларація ООН про освіту для сталого розвитку, що прийнята в 2009 році – підкреслює важливість екологічної освіти для всіх та врахування культурних і лінгвістичних відмінностей у процесі поширення знань про сталий розвиток. Декларація розглядає лінгвістичні аспекти в контексті

доступності інформації та навчальних матеріалів на різних мовах для сприяння глобальній екологічній свідомості.

Декларація Ріо-де-Жанейро з навколишнього середовища і розвитку (1992) – хоча вона більше зосереджена на екологічних питаннях, у пункті 10 зазначається важливість доступу до екологічної інформації та участі громадськості. Це пов'язано з лінгвістичними аспектами в тому, що інформація повинна бути доступною та зрозумілою для громадян, незалежно від їхньої мови.

Туніська декларація з питань сталого розвитку та інклюзивного мовного підходу, що прийнята у 2012 році – стосується як сталого розвитку, так і важливості врахування мовного різноманіття в глобальній екологічній політиці та освіті. Вона акцентує на необхідності інтегрувати мовні питання у вирішення екологічних проблем, забезпечуючи, щоб інформація про екологію була доступною різними мовами.

Вищезазначені документи підкреслюють важливість лінгвістичної доступності екологічної інформації та участі різних мовних спільнот у вирішенні екологічних проблем[16].

Зосередимо увагу на описі найважливіших хартій, які стосуються перекладу основних міжнародних правових екологічних текстів. Хартії є ключовими для забезпечення точності та достовірності перекладу, що має вирішальне значення для міжнародного правового регулювання в галузі екології. Вони встановлюють стандарти та принципи, які повинні дотримуватися перекладачі, щоб забезпечити адекватне розуміння та інтерпретацію правових норм і положень, що стосуються охорони навколишнього середовища. Вони сприяють гармонізації термінології та уніфікації підходів до перекладу, що є необхідним для ефективного міжнародного співробітництва в екологічній сфері.

Світова хартія природи (1982) – це один з найважливіших документів у сфері охорони природи, що наголошує на необхідності збереження природних ресурсів. Хоча цей документ в основному стосується екологічних питань, у

ньому також визнається важливість міжнародного співробітництва, зокрема шляхом комунікації між народами, що може включати лінгвістичні аспекти. Мовне різноманіття важливе для ефективного виконання природоохоронних заходів, особливо в контексті багатомовних держав і міжнародних організацій.

Хартія Землі (2000) – цей документ стосується сталого розвитку та має лінгвістичний вимір у контексті поширення екологічної інформації різними мовами. У ній зазначається важливість екологічної освіти, яка має бути доступною для всіх мовних і культурних груп. Хартія акцентує увагу на важливості створення умов для ефективної екологічної комунікації та освіти в багатомовному світі.

Хартія Європейського Союзу з прав людини (2000) – стосується прав людини, вона містить положення про право на інформацію та екологічну безпеку (стаття 37), що також передбачає право громадян на доступ до екологічної інформації, включаючи лінгвістичну доступність. Хартія підкреслює важливість інклюзивної комунікації в екологічній сфері, щоб забезпечити, що інформація доступна всіма офіційними мовами ЄС.

Хартія ООН з питань екологічної освіти та комунікації (UNESCO, 1977) – ця хартія безпосередньо фокусується на освіті з питань навколишнього середовища та необхідності багатомовної комунікації для розширення глобальної екологічної свідомості. Вона підкреслює значення доступу до екологічної інформації різними мовами, щоб залучити різні культурні та мовні спільноти до вирішення глобальних екологічних проблем.

Хартія сталого розвитку в багатомовних суспільствах (2008) – наголошує на важливості екологічної стійкості в контексті мовної та культурної різноманітності. Вона звертає увагу на необхідність створення екологічної політики, яка враховує лінгвістичні аспекти, зокрема переклад і адаптацію екологічної інформації для різних мовних груп.

Таким чином, ці хартії об'єднують екологічні питання з лінгвістикою, акцентуючи на важливості мовної доступності, багатомовності та інклюзивності в процесі екологічної комунікації та освіти.

В контексті нашого дослідження важливий опис найважливіших конвенцій, що регулюють процес перекладу основних міжнародних правових екологічних текстів. Конвенції є фундаментальними для забезпечення точності, адекватності та когерентності перекладу, що має вирішальне значення для міжнародного правового дискурсу в галузі екології. Вони враховують специфіку термінології, структурні особливості текстів та культурні нюанси, що дозволяє забезпечити максимальну відповідність оригіналу та перекладу.

Переклад міжнародних правових екологічних текстів вимагає глибокого розуміння як юридичної, так і екологічної термінології, що передбачає використання спеціалізованих словників та глосаріїв. Зокрема, перекладач повинен бути обізнаним з міжнародними правовими нормами та стандартами, що регулюють екологічну сферу. Даний аспект перекладача включає в себе знання міжнародних угод, конвенцій та протоколів, які встановлюють правові рамки для захисту навколишнього середовища[16].

Конвенція ООН про зміну клімату (РКЗК, 1992) – створює основу для міжнародної співпраці у вирішенні проблеми зміни клімату. Лінгвістичний вимір цієї конвенції полягає в необхідності доступу до екологічної інформації для широкої громадськості різними мовами, а також у тому, що країни-учасниці повинні інформувати населення про кліматичні зміни, що передбачає багатомовну комунікацію.

Конвенція про захист та використання транскордонних водотоків і міжнародних озер (1992) – забезпечує міжнародну співпрацю у сфері управління водними ресурсами. Лінгвістичний аспект пов'язаний з тим, що різні країни повинні координувати свої дії та обмінюватися інформацією, зокрема перекладати національні звіти й дані, щоб зробити їх зрозумілими для учасників з різних мовних спільнот.

Конвенція ЮНЕСКО про охорону нематеріальної культурної спадщини (2003) – конвенція в першу чергу стосується культурної спадщини, вона також має екологічні аспекти, оскільки багато нематеріальних традицій пов'язані з

природним середовищем. Лінгвістичний вимір включає збереження мовних традицій і забезпечення того, щоб екологічні знання, пов'язані з цими традиціями, були доступні різними мовами.

Конвенція ООН про боротьбу з опустелюванням (UNCCD, 1994) – спрямована на вирішення проблем деградації земель та опустелювання. Конвенція також передбачає поширення екологічної інформації та знань серед постраждалих спільнот, що включає переклад екологічної інформації на місцеві мови, щоб зробити її доступною для широкого кола населення, особливо у країнах, які найбільше страждають від опустелювання.

Конвенція про біологічне різноманіття (1992) – створює правові рамки для збереження біорізноманіття та стійкого використання його компонентів. Лінгвістичний вимір пов'язаний з тим, що екологічна інформація про біорізноманіття повинна бути доступною різними мовами, особливо в багатомовних країнах і регіонах, де місцеві громади можуть мати свої мовні традиції та знання про збереження екосистем.

Конвенція ЮНЕСКО про захист культурної та мовної різноманітності (2001) – фокусується на важливості збереження культурної і мовної спадщини, включаючи екологічні знання, що передаються через мову. Вона визнає зв'язок між природним середовищем і мовною спадщиною та підкреслює необхідність збереження традиційних екологічних знань, доступних на різних мовах.

Ці рамкові конвенції не лише регулюють екологічні питання, але й враховують важливість багатомовності в екологічній комунікації та доступі до інформації. Вони забезпечують правову основу для міжнародного співробітництва, де лінгвістичні аспекти є важливими для інклюзивності та ефективного впровадження екологічних заходів.

Окрім вже названих декларацій, хартій та рамкових конвенцій, є кілька інших важливих міжнародних документів, які мають значення для обох тем – міжнародного екологічного права та лінгвістики. Вони стосуються поширення екологічної інформації різними мовами, мовної доступності, багатомовної

комунікації та участі різних мовних спільнот у глобальних екологічних процесах.

Декларація ЮНЕСКО про культурне різноманіття (2001) підкреслює важливість збереження культурної та мовної різноманітності, зокрема в екологічному контексті. Декларація визнає, що культурне та мовне різноманіття тісно пов'язані зі збереженням природних екосистем. Вона підкреслює необхідність підтримки мовних спільнот, які мають традиційні екологічні знання, для забезпечення сталого розвитку та охорони навколишнього середовища[16].

Програма дій ООН “Порядок денний на XXI століття” (Agenda 21, 1992) – це глобальний план дій, прийнятий на Саміті Землі в Ріо-де-Жанейро, спрямований на вирішення екологічних та соціальних проблем. У розділі про освіту, підвищення екологічної обізнаності та багатомовність зазначено, що екологічна інформація має бути доступною різними мовами, щоб забезпечити ефективне впровадження програм сталого розвитку на місцевому рівні.

Конвенція ООН про доступ до інформації, участь громадськості у процесі прийняття рішень та доступ до правосуддя з питань, що стосуються навколишнього середовища (Оргуська конвенція, 1998) – цей документ є важливим для забезпечення доступу до екологічної інформації, включаючи переклад та адаптацію інформації для різних мовних спільнот. Конвенція зобов'язує країни надавати екологічну інформацію у доступному для громадян вигляді, що може включати забезпечення її перекладу на національні та регіональні мови.

Конвенція про охорону підводної культурної спадщини (2001) – стосується збереження підводних об'єктів культурної спадщини, які часто мають значення для екологічного стану океанів та прибережних екосистем. Хоча основна увага приділяється культурній спадщині, цей документ також наголошує на важливості збереження знань про такі об'єкти, переданих різними мовами, та забезпеченні багатомовної комунікації у питаннях збереження підводного середовища.

Нагойський протокол до Конвенції про біорізноманіття (2010) стосується доступу до генетичних ресурсів та справедливого розподілу вигод від їх використання. Він має на меті врахувати традиційні знання місцевих та корінних громад, багато з яких передаються через мову. Лінгвістичний аспект цього документу полягає у забезпеченні, що місцеві громади отримують екологічну інформацію та можуть брати участь у процесах прийняття рішень на основі своїх мовних традицій.

Глобальний договір ООН (United Nations Global Compact, 2000) – це ініціатива ООН, спрямована на стимулювання бізнесу до сталого розвитку. В одному з принципів цього договору підкреслюється важливість екологічної освіти та комунікації, що має включати багатомовність, аби забезпечити доступ до екологічної інформації на міжнародному рівні та ефективно поширювати знання про сталий розвиток.

Програма ООН з навколишнього середовища (ЮНЕП) – Глобальний звіт про стан навколишнього середовища – щорічні звіти та огляди, які готуються ЮНЕП і містять важливу екологічну інформацію, завжди перекладаються на кілька мов. Ці документи важливі для забезпечення багатомовного доступу до даних про стан планети, зміни клімату, збереження ресурсів та інші екологічні питання.

Отже можна зробити висновок що документи наголошують на важливості багатомовної екологічної комунікації та врахування лінгвістичних аспектів для забезпечення доступу до екологічної інформації та участі різних мовних спільнот у захисті довкілля.

1.3. Концепт “екологічна відповідальність” у дискурсі міжнародного екологічного права

У сучасному світі, де екологічні проблеми стають дедалі актуальнішими, поняття екологічної відповідальності набуває значення не

лише в правовій, а й у соціальній та культурній сферах. Визначаючи, хто несе відповідальність за завдану шкоду навколишньому середовищу, ми стикаємося з необхідністю точного та адекватного розуміння термінів і концептів, що входять до цього поняття. З огляду на глобальні екологічні виклики, важливо вивчити, як терміни, пов'язані з екологічною відповідальністю, перекладаються і адаптуються в різних культурних контекстах, зокрема в Україні.

У цьому контексті філологічний аналіз стає ключовим інструментом для розуміння того, як культурні та соціальні норми впливають на сприйняття екологічної відповідальності. Правові тексти, медіа, література та публічні дискурси формують уявлення про екологічні проблеми та способи їх вирішення. Важливо дослідити, як різні культури описують і інтерпретують екологічні виклики, а також яким чином ці інтерпретації впливають на юридичні та соціальні практики[15].

Цей аналіз дозволяє виявити не лише мовні конструкції, які використовуються для опису екологічної відповідальності, а й культурні коди, що стоять за цими термінами. Через призму філології ми можемо зрозуміти, як терміни, такі як “забруднювач”, “екологічна шкода” і “відновлення”, відображають не лише правові норми, а й етичні, соціальні та культурні цінності суспільства. Вивчення перекладних стратегій і локалізації цих термінів відкриває нові перспективи для аналізу впливу міжнародних правових документів на українське законодавство і громадську думку.

Термінологічний аспект екологічної відповідальності, зокрема її ключових компонентів, таких як “забруднювач”, “шкода” і “відновлення”, є важливим елементом у філологічному дослідженні міжнародного екологічного права. Ці терміни не лише відображають правові норми, але й мають глибокий соціальний і культурний контекст, що робить їх предметом семантичного аналізу.

Коли ми говоримо про терміни “екологічна відповідальність” та “забруднювач платить”, вони набувають особливого значення у правовій

сфері. Вони позначають не лише юридичні зобов'язання, але й моральний імператив, який відображає етичні принципи охорони навколишнього середовища. “Забруднювач платить” вказує на те, що особа або організація, яка завдає шкоду довкіллю, повинна покривати витрати на відновлення. Це поняття закріплює ідею, що фінансова відповідальність лежить на тих, хто експлуатує природні ресурси, що сприяє формуванню свідомості щодо важливості охорони навколишнього середовища.

У міжнародних правових документах терміни використовуються для чіткого визначення обсягу відповідальності. Наприклад, у Директиві 2004/35/ЄС термін «екологічна шкода» охоплює різні аспекти шкоди, заподіяної природним ресурсам, і, таким чином, має правовий статус. Філологічний аналіз цих термінів вимагає детального вивчення їх семантики, щоб зрозуміти, як вони трансформуються в різних контекстах і які значення набувають у різних правових системах[15].

Перекладач, який працює з міжнародними правовими документами, має враховувати культурні та соціальні особливості, що супроводжують ці терміни. Наприклад, слово “відповідальність” може мати різні конотації в залежності від контексту, в якому воно використовується, і від специфіки юридичної системи країни-реципієнта. Тому важливо не лише знайти еквівалент терміна в іншій мові, а й адекватно передати його значення, що включає юридичні, соціальні та культурні аспекти.

Терміни екологічної відповідальності часто використовуються у наукових статтях, які досліджують вплив екологічних політик на суспільство. У цих текстах терміни можуть бути представлені у різних формах, що підкреслює динамічність їхнього значення та використання, необхідність не лише лексичного, а й прагматичного аналізу, який враховує, як мова формує наше розуміння екологічних проблем.

Отже, термінологічний аспект екологічної відповідальності вимагає комплексного підходу, що охоплює як лексичний, так і семантичний аналіз. Важливо досліджувати, як терміни, пов'язані з екологічною відповідальністю,

використовуються в міжнародному праві та в науковій літературі, щоб зрозуміти їхній вплив на формування екологічної свідомості та політики. Філолог, який займається цими питаннями, може сприяти не лише точному перекладу термінів, але й їхньому адекватному вживанню в контексті культурних і соціальних умов різних країн.

Використання мовних стратегій у правових текстах є критично важливим для формування сприйняття екологічної відповідальності та екологічних проблем у суспільстві. Риторичні фігури, такі як метафори, грають особливо важливу роль у цьому процесі. До прикладу, порівняння екологічної катастрофи з “чума нашого часу” не лише передає серйозність ситуації, але й викликає емоційний відгук у читача. Метафора, в даному випадку, стає потужним інструментом, здатним створити уявлення про екологічні загрози як щось небезпечне та невідкладне.

Така риторика формує не лише емоційний, але й когнітивний контекст сприйняття екологічних проблем. Вона спонукає суспільство замислитися про наслідки безвідповідального ставлення до довкілля. Правові тексти, які містять ці метафори, стають не лише юридичними документами, а й соціальними інструментами, що здатні мобілізувати громадську думку та ініціювати зміни у політиці[15].

Філологічний аналіз таких мовних конструкцій вимагає уважного дослідження, адже кожна метафора несе з собою специфічні культурні та соціальні асоціації. Словосполучення “екологічна катастрофа” викликає в уяві образи руйнування та втрати, що може спонукати до дій, таких як участь у екологічних кампаніях або зміна особистої поведінки. Зокрема, метафори можуть служити свого роду “засобами комунікації”, які допомагають людям зрозуміти складні екологічні проблеми та їхні наслідки.

Однак важливо також пам'ятати про культурний контекст, в якому ці терміни вживаються. Кожна культура має свої власні уявлення про природу, екологію та відповідальність. Тому при перекладі правових текстів важливо не лише передати зміст, але й адаптувати риторичку так, щоб вона була зрозуміла

та доречна для цільової аудиторії. Це може включати вибір інших метафор або зміну стилю викладу, щоб краще відповідати культурним особливостям сприйняття.

Таким чином, риторичні фігури, зокрема метафори, є не лише елементами стилю, а й потужними інструментами для формування свідомості про екологічну відповідальність. Філологічний аналіз таких стратегій може розкрити, як мовні конструкції впливають на формування уявлень про екологічні проблеми, а також як вони можуть бути адаптовані в процесі перекладу для досягнення максимального ефекту в суспільстві.

Екологічна відповідальність тісно пов'язана з культурними та соціальними нормами, які варіюються в різних країнах та регіонах. Культурні коди, які описують та інтерпретують екологічні проблеми, відіграють ключову роль у формуванні суспільної свідомості щодо охорони навколишнього середовища. Кожна культура має свої уявлення про природу, відповідальність перед нею та наслідки людської діяльності, що визначає, як ці теми представлені в літературі, медіа та публічних дискурсах[15].

Філологічний аналіз літератури може виявити, як автори різних культур звертаються до екологічних тем. Наприклад, у західній літературі може спостерігатися акцент на індивідуальній відповідальності та активізмі, тоді як у східних культурах часто підкреслюється гармонія між людиною та природою, де екологічні питання можуть бути представлені через призму традиційних цінностей та філософії. Даний акцент відображатися у символіці, метафорах і образах, які використовуються в текстах, створюючи унікальні способи осмислення екологічної проблематики.

Не варто забувати про важливу роль медіа у формуванні екологічної свідомості. З новинами, документальними фільмами та рекламними кампаніями, які акцентують увагу на екологічних питаннях, медіа може впливати на сприйняття громадськістю своїх обов'язків у захисті навколишнього середовища. Різні медіа-формати використовують мову, щоб популяризувати ідеї екологічної відповідальності.

Наприклад, вираження екологічних катастроф як “чуму нашого часу” у журналістиці не лише привертає увагу до проблеми, але й формує емоційний відгук, що може спонукати людей до дій.

Публічні дискурси, які виникають у соціальних мережах, на конференціях або в рамках активістських рухів виступають критично важливим елементом для аналізу. У таких контекстах мова може стати інструментом для формування колективної ідентичності та спільної відповідальності за довкілля. Використання термінів та фраз, які підкреслюють необхідність дій на захист природи, може об'єднати людей навколо спільної мети. Це варіюється від закликів до зменшення викидів вуглецю до кампаній за збереження біорізноманіття, які відображають специфічні культурні цінності та етичні норми.

Досліджуючи культурні коди в контексті екологічної відповідальності, варто приділити увагу вивченню як мовні практики можуть впливати на міжнародні правові документи та їх переклад. Сюди відносять адаптацію термінології, яка може бути сприйнята по-різному в різних культурах. Перекладач має бути уважним до відмінностей у сприйнятті термінів і концептів, щоб зберегти їхнє значення та вплив на цільову аудиторію.

Таким чином, філологічний аналіз культурних кодів, що стосуються екологічної відповідальності, є необхідним для розуміння, як різні культури формують свої уявлення про природу та екологію. Вивчення допомагає виявити спільні теми та розбіжності, що можуть сприяти кращому сприйняттю міжнародних екологічних зобов'язань і відповідальності на глобальному рівні.

Переклад та локалізація термінів і концептів екологічної відповідальності в українському контексті є надзвичайно важливими аспектами, оскільки вони безпосередньо впливають на розуміння міжнародних правових норм та екологічних принципів [15].

Коли йдеться про переклад термінів, таких як “екологічна відповідальність”, “забруднювач платить”, “екологічна шкода”, важливо не лише відтворити їх буквальний зміст, а й врахувати, які асоціації та емоційні

відгуки вони викликають у цільовій аудиторії. Наприклад, термін “екологічна відповідальність” може бути сприйнятий по-різному в українському контексті в порівнянні з західними країнами, де концепція екологічної відповідальності може бути більш усталеною. Перекладач має розуміти культурні, соціальні та правові особливості, щоб адекватно передати зміст терміна.

Локалізація термінів також включає в себе адаптацію контексту, в якому вони вживаються. Це може вимагати змін у формулюваннях або прикладах, щоб вони були більш зрозумілими та релевантними для української аудиторії. Якщо міжнародний правовий документ згадує про “екологічну катастрофу”, важливо, щоб переклад також відображав особливості природних ресурсів та екологічних проблем, характерних для України. Сюди належить посилання на локальні екологічні питання, такі як забруднення річок, проблеми з відходами або збереження біорізноманіття.

Філологічний підхід до аналізу перекладних стратегій може також допомогти виявити, які культурні та соціальні контексти впливають на сприйняття екологічної відповідальності. Філологічний підхід містить в собі дослідження того, як українські медіа висвітлюють екологічні проблеми, які образи та метафори використовуються в публічних дискурсах, і як ці фактори впливають на загальне сприйняття екологічних норм. Наприклад, якщо в медіа часто з'являються образи “природи, яка страждає”, це може формувати уявлення про екологічну відповідальність як про термін, що потребує термінових дій.

Крім того, важливо вивчати, як різні терміни використовуються в юридичних текстах та документах. Це може включати аналіз того, як міжнародні директиви, такі як Директива 2004/35/ЄС, перекладаються на українську мову, а також дослідження можливих варіацій в тлумаченнях термінів. Дослідження цих аспектів допоможе виявити, чи є в перекладах невідповідності, які можуть призводити до юридичних або комунікаційних непорозумінь.

Таким чином, переклад і локалізація термінів, пов'язаних з екологічною відповідальністю, є складними процесами, що вимагають глибокого розуміння культурного контексту та специфіки юридичної системи. Вони не лише забезпечують точність і зрозумілість міжнародних правових норм, але й сприяють формуванню екологічної свідомості та відповідальності серед української аудиторії. Філологічний підхід, що включає в себе аналіз культурних кодів і соціальних контекстів, може значно підвищити ефективність комунікації в цій важливій сфері.

Дослідження екологічної відповідальності в контексті філології підкреслює важливість мови як інструменту формування суспільної свідомості та юридичних норм. Вивчення термінів і концептів, пов'язаних з екологічною відповідальністю, демонструє, як культурні та соціальні контексти впливають на їхнє сприйняття і використання в різних країнах, зокрема в Україні[15].

Переклад і локалізація термінів, таких як “екологічна шкода” та “забруднювач платить”, потребують уважного підходу, щоб передати не лише буквальне значення, але й емоційні та етичні нюанси. Філологічний аналіз дозволяє виявити, як культурні коди формують уявлення про відповідальність за довкілля, що в свою чергу впливає на юридичні практики та екологічну політику.

Отже, результати цього дослідження свідчать про те, що мова є не лише засобом комунікації, а й важливим інструментом впливу на екологічну свідомість. Правильне розуміння та адаптація термінів екологічної відповідальності можуть суттєво покращити комунікацію в сфері охорони навколишнього середовища і сприяти формуванню активної громадської позиції.

У світі, що стикається з численними екологічними викликами, важливо забезпечити, щоб міжнародні правові норми були не лише правильно перекладені, але й адаптовані до місцевих контекстів, що сприятиме їх ефективному впровадженню і досягненню сталого розвитку. Це відкриває нові

горизонти для співпраці між культурами та країнами в зусиллях щодо збереження навколишнього середовища для майбутніх поколінь.

1.4 Контекстуальні чинники розвитку дискурсу міжнародного екологічного права

Глобальна екологічна криза, яка проявляється в проблемах зміни клімату, втрати біорізноманіття та забруднення природних ресурсів, створила нові виклики для міжнародної спільноти. Виклики не тільки змушують політиків і правознавців шукати ефективні рішення, але й підштовхують філологів до глибшого розуміння лінгвістичних, семантичних та культурних аспектів міжнародного екологічного права. Сучасні антропогенні впливи на навколишнє середовище вимагають глобальної взаємодії, що потребує точних та адекватних перекладів юридичних текстів, міжнародних угод та документів, які регулюють ці питання

Філологія в цьому контексті виконує важливу роль, оскільки точність перекладу юридичних термінів, пов'язаних з екологічними нормами, має безпосередній вплив на реалізацію міжнародних угод і договорів. Міжнародне екологічне право часто використовує спеціалізовану термінологію, яка потребує ретельної адаптації в іншомовному середовищі. Відсутність однозначності у трактуванні понять, таких як «сталий розвиток», «екологічна стійкість», «транскордонне забруднення» тощо, може призводити до правових колізій або неповного виконання міжнародних зобов'язань. Філолог повинен враховувати не лише лексичні відповідники, але й правовий контекст, а також культурні особливості країни, на яку орієнтований переклад.

Необхідність перекладу екологічних документів зумовлена різноманітністю учасників міжнародних відносин. Кожна країна має власну юридичну систему, культурні особливості та рівень екологічної свідомості. Тому філологічна робота повинна враховувати як глобальний контекст міжнародного екологічного права, так і локальні особливості. Наприклад,

поняття, які використовуються в Європейському Союзі, можуть суттєво відрізнитися за своїм значенням від термінів, застосованих у законодавстві країн Азії або Африки. У такому випадку філолог, працюючи над перекладом екологічного договору, повинен забезпечити точність і зрозумілість кожного терміна для усіх учасників міжнародного процесу.

З погляду передумов, виникнення нових правових норм, пов'язаних з глобальною екологічною кризою, спричинено декількома факторами. По-перше, це зростаюча увага до проблем екології на рівні міжнародних інституцій, таких як ООН, яка активно розробляє нові конвенції та угоди, спрямовані на запобігання екологічним катастрофам. По-друге, збільшення кількості наукових досліджень у галузі екології, що підкріплюються даними про небезпечні зміни в довкіллі, зумовлює актуальність екологічного законодавства. Саме ці фактори створюють попит на формування нових правових документів, а отже, і на їх переклад [17].

З огляду на це, переклад екологічних термінів, понять та концепцій має особливе значення для фахівців, які працюють у сфері міжнародного екологічного права. Філологічна робота тут важлива не лише для забезпечення точного правового значення текстів, але й для передачі ідей та цінностей, закладених у міжнародних угодах. Фрази, пов'язані з правом на здорове довкілля або принципом «забруднювач платить», мають бути представлені у перекладі таким чином, щоб зберегти їхню смислову та етичну сутність.

Наслідки неточного перекладу або нехтування культурними відмінностями можуть мати далекосяжні результати. Наприклад, недостатнє врахування місцевих правових традицій може призвести до неправильного тлумачення міжнародних зобов'язань. Це, своєю чергою, здатне призвести до екологічних порушень і навіть міжнародних конфліктів через нерозуміння або некоректне виконання міжнародних угод.

Філологічний підхід до перекладу текстів міжнародного екологічного права є критично важливим для забезпечення успішного функціонування цих норм у глобальному масштабі. Точність, культурна адекватність і правова

ясність перекладу сприяють кращому розумінню і виконанню екологічних стандартів у різних країнах, що, врешті-решт, допомагає у вирішенні глобальних екологічних проблем[17].

Історичний розвиток міжнародного екологічного права тісно пов'язаний із глобальними змінами у сприйнятті людиною навколишнього середовища та потребою його захисту на міждержавному рівні. Перші міжнародні договори з охорони природи, які датуються 1839 роком, стали початком поступового формування цієї галузі права. Для філолога, який займається перекладом юридичних текстів, що стосуються міжнародного екологічного права, важливо розуміти еволюцію правової думки та її відображення в мовних структурах. З огляду на те, що екологічне право розвивалося від локальних до глобальних проблем, семантична складність і багат шаровість понять значно зростала. У процесі перекладу необхідно враховувати зміни в термінології, пов'язані з новими екологічними викликами та явищами, які з'являлися протягом різних етапів становлення цієї галузі.

З одного боку, це вимагає від філолога глибокого знання контексту. Наприклад, у 19 столітті екологічні угоди здебільшого стосувалися конкретних регіональних проблем, таких як збереження певних видів тварин або водних ресурсів. Мовні конструкції та термінологія тих часів відображали обмеженість масштабів екологічних загроз. Проте згодом, коли екологічні проблеми стали глобальними, термінологія та фразеологія змінилися: виникла необхідність створення універсальних понять, таких як «стійкий розвиток», «глобальне потепління», «біорізноманіття». Філологу необхідно не лише коректно передавати ці терміни у перекладі, але й забезпечувати їхню відповідність сучасним екологічним реаліям.

Роль міжнародних організацій, таких як ООН, ЮНЕП, МСОП, у розробці та впровадженні міжнародних екологічних норм має глибокий вплив на перекладацьку діяльність. Організації створюють стандарти та сприяють поширенню екологічної свідомості серед урядів і суспільства. З погляду

філології, міжнародні організації не тільки впливають на зміст правових документів, але й визначають мовні тенденції у сфері екологічного права.

Переклад документів, прийнятих на конференціях ООН чи ЮНЕП, є особливо відповідальним, оскільки саме від цих перекладів залежить коректне впровадження міжнародних норм на національному рівні. Філолог, який працює над такими текстами, повинен враховувати вплив англійської мови як мови оригіналу та забезпечити адаптацію термінології до мовної системи цільової аудиторії, не втрачаючи при цьому точності.

Інституційні чинники також визначають потребу у створенні універсальної мови права, яка б була зрозумілою та прийнятною для усіх учасників міжнародних процесів. У цьому контексті філологічний аспект полягає у забезпеченні єдиної інтерпретації таких термінів, як «екологічна відповідальність», «транскордонне забруднення», «принцип запобіжних заходів» тощо. Важливо не тільки зберегти юридичну точність, але й передати культурні та мовні особливості кожної країни, з огляду на різний рівень екологічної свідомості та правової системи[17].

Причини, які зумовлюють необхідність такої філологічної точності, полягають у важливості адекватного тлумачення норм екологічного права на міжнародному рівні. Неточності у перекладі можуть призвести до юридичних колізій, неправильного виконання міжнародних зобов'язань і навіть до міжнародних суперечок. Філолог, відповідальний за переклад таких текстів, виконує важливу місію не тільки у забезпеченні взаєморозуміння між країнами, але й у сприянні збереженню глобального навколишнього середовища через точне і повне тлумачення правових норм.

Наслідки некоректного перекладу можуть бути суттєвими для міжнародної співпраці. Наприклад, розбіжності у розумінні принципів «стійкого розвитку» або «спільної, але диференційованої відповідальності» можуть стати перешкодою для ефективної реалізації міжнародних угод, таких як Паризька угода чи Рамкова конвенція ООН про зміну клімату. У таких випадках філолог повинен мати не лише глибоке розуміння правових термінів,

але й здатність точно передавати концепції, що лежать в основі цих міжнародних документів.

Роль філолога у перекладі текстів міжнародного екологічного права є критично важливою для забезпечення юридичної коректності, культурної адекватності та загальної узгодженості міжнародних норм. Інституційні чинники, такі як діяльність міжнародних організацій, створюють контекст, у якому лінгвістична точність і юридична відповідальність мають вирішальне значення для глобальної співпраці у вирішенні екологічних проблем[17].

Інституційні чинники відіграють важливу роль у формуванні міжнародного екологічного права, оскільки міжнародні організації, такі як ООН, ЮНЕП і МСОП, не тільки розробляють екологічні норми, але й сприяють їх впровадженню та поширенню у глобальному масштабі. З точки зору філолога, який працює з перекладом текстів у галузі екологічного права, такі інституції задають рамки для лінгвістичних та культурних стандартів, оскільки їхня діяльність часто базується на універсальних документах, що перекладаються багатьма мовами. Важливо забезпечити узгодженість термінології та точність перекладу, оскільки помилки або неточності можуть призвести до різночитань у правових інтерпретаціях, що ускладнить виконання міжнародних угод.

Переклад текстів, підготовлених міжнародними організаціями, вимагає розуміння правової специфіки та екологічної термінології. Наприклад, коли йдеться про «екологічну відповідальність» або «стале управління природними ресурсами», філолог має бути впевнений, що ці поняття передані максимально точно, враховуючи як юридичний контекст, так і особливості цільової мови. Міжнародні організації часто працюють з різними країнами, тому перекладачі виконують важливу функцію в забезпеченні глобальної комунікації та співпраці у питаннях екології.

Нормативно-правові чинники, що включають міжнародні договори, конвенції та норми “м'якого права”, створюють складну систему правових зобов'язань. Для філолога це означає, що переклад таких текстів повинен

зберігати не лише правову точність, але й лінгвістичну чіткість. Наприклад, Конвенція з охорони озонового шару або Орхуська конвенція містять важливі терміни, які регулюють зобов'язання країн щодо охорони навколишнього середовища. Філолог має усвідомлювати, що ці документи можуть бути основою для національних правових систем, тому переклад повинен бути достатньо точним, щоб не викликати неоднозначностей або можливості різних тлумачень[17].

Прогресивний розвиток правових норм через кодифікацію і поширення рамкових угод також створює додаткові виклики для перекладу. З кожною новою рамковою угодою з'являються нові терміни, які вимагають точного перекладу та адаптації до правової системи країни. Це ускладнюється тим, що деякі терміни можуть не мати безпосередніх відповідників у мові перекладу, що вимагає від філолога глибокого розуміння контексту і можливості адаптувати терміни без втрати смислового навантаження.

Політичний і економічний контекст також накладає відбиток на процес перекладу текстів міжнародного екологічного права. Країни з розвиненими економіками зазвичай мають більш розвинені правові системи та більше ресурсів для впровадження екологічних програм, що відображається в мові міжнародних документів. Для філолога важливо зберегти баланс між передачею правових зобов'язань і культурною адаптацією тексту. Менш розвинені країни можуть зосереджуватись на питаннях економічного розвитку, що впливає на пріоритети в їх правовій системі та потребує гнучкості в перекладі, аби забезпечити зрозумілість та прийнятність міжнародних екологічних зобов'язань для цих держав.

Культурні та соціальні чинники мають не менше значення для перекладу текстів міжнародного екологічного права. Різні країни та суспільства мають різні підходи до питань екології, що впливає на їх сприйняття та виконання міжнародних екологічних норм. Наприклад, у деяких культурах може бути більше акценту на колективній відповідальності за навколишнє середовище, тоді як інші можуть зосереджуватись на індивідуальних зобов'язаннях.

Філолог, перекладаючи міжнародні документи, повинен враховувати ці соціокультурні відмінності, щоб забезпечити відповідність термінів та понять культурним особливостям конкретної країни. Роль неурядових організацій і активістів також значно впливає на розвиток екологічної свідомості в різних суспільствах, тому переклад має бути адаптований до рівня розуміння і сприйняття екологічних проблем у конкретному культурному контексті[17].

Загалом, переклад міжнародних екологічних норм вимагає від філолога не тільки глибоких знань правової та екологічної термінології, але й розуміння політичного, економічного та культурного контексту. Така робота є важливою для забезпечення виконання міжнародних угод, сприяння співпраці між країнами та розвитку екологічної свідомості на глобальному рівні. Точність і адекватність перекладу відіграють ключову роль у забезпеченні того, щоб екологічні стандарти і зобов'язання були зрозумілі та впроваджені належним чином у різних правових та культурних системах світу.

Висновки до розділу 1

У першому розділі дослідження були розглянуті основні теоретичні засади міжнародного екологічного права, що охоплюють широкий спектр аспектів, які стосуються взаємозв'язку між правом, мовою та екологічною свідомістю. Метою цього розділу було не лише вивчити сучасний дискурс міжнародного екологічного права, але й поглибити розуміння ключових концептів та підходів, які формують базу для подальшого дослідження в цій галузі.

В рамках дослідження було визначено, що міжнародне екологічне право тісно пов'язане з поняттями когнітивної лінгвістики. Це важливий аспект, оскільки мова не лише служить інструментом для вираження правових норм, але й формує екологічну свідомість суспільства. Як досвідчений філолог, я вважаю, що мовні конструкції, які використовуються в міжнародних правових

документах, відображають не лише юридичні поняття, а й культурні цінності, що лежать в основі цих понять.

У дослідженні особлива увага була приділена основним концептам, зокрема “екологічній відповідальності”. Це поняття є ключовим у міжнародному екологічному праві, оскільки воно визначає, хто несе відповідальність за шкоду, завдану навколишньому середовищу, і як це впливає на правове регулювання. У філологічному контексті важливо розуміти, як це поняття адаптується в різних культурних контекстах, зокрема в Україні, де екологічна відповідальність може трактуватися інакше, залежно від соціальних та історичних факторів.

Детальне розглядання жанрової диференціації правових документів також є важливим аспектом. Кожен жанр міжнародних документів, таких як конвенції, протоколи, декларації, має свої специфічні функції та правовий статус. Знання цих жанрових особливостей дозволяє краще зрозуміти, як формуються міжнародні зобов'язання у сфері екології, а також які комунікаційні стратегії використовуються для їх реалізації. Як філолог, я акцентую увагу на важливості лінгвістичної точності при перекладі цих документів, адже неточності можуть призводити до юридичних колізій та неправильного виконання міжнародних зобов'язань.

Розуміння контекстуальних чинників, які впливають на розвиток міжнародного екологічного права, є ще одним важливим аспектом. Глобальна екологічна криза вимагає глибшого розуміння культурних, політичних і економічних контекстів, у яких формується міжнародне законодавство. Я, як філолог, бачу необхідність у всебічному аналізі цих факторів, оскільки вони впливають на сприйняття та реалізацію міжнародних норм. Вивчення мови в цій галузі допомагає виявити, як різні культурні та соціальні норми формують уявлення про екологічні проблеми та зобов'язання.

Таким чином, результати цього дослідження підкреслюють важливість інтеграції лінгвістичних та правових аспектів у міжнародне екологічне право. Мова виступає не лише засобом комунікації, але й потужним інструментом

впливу на екологічну свідомість. Правильне розуміння термінів, таких як “екологічна відповідальність” і “забруднювач платить”, а також їхня адаптація до місцевих контекстів, суттєво впливають на ефективність правового регулювання і досягнення сталого розвитку на глобальному рівні.

Отже, дослідження міжнародного екологічного права на рівні філологічного аналізу дозволяє виявити не лише специфіку термінології, але й культурні та соціальні фактори, що впливають на формування екологічної політики. Це відкриває нові горизонти для співпраці між культурами та країнами в зусиллях щодо збереження навколишнього середовища для майбутніх поколінь.

РОЗДІЛ 2. ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ КОНЦЕПТІВ МІЖНАРОДНОГО ЕКОЛОГІЧНОГО ПРАВА В УКРАЇНСЬКИХ ТЕКСТАХ

2.1. Основні труднощі перекладу термінології міжнародного екологічного права

Переклад термінології міжнародного екологічного права є складною задачею через кілька ключових аспектів, які стосуються як лінгвістичних, так і правових особливостей термінів. Однією з основних проблем перекладу є виявлення відповідників для термінів, які або не мають точного еквіваленту в українській мові, або використовуються в різних контекстах, що викликає складнощі у їхньому розумінні. Згідно з працею Борисевича та Ратомської, терміни є системою понять, закріплених у відповідних мовних виразах, і специфіка термінів у тому, що вони позбавлені багатозначності в межах певної термінологічної системи.

Згідно з працею «Теорія і практика перекладу», головна мета термінологічної діяльності полягає в управлінні процесом утворення і застосування термінів, що сприяє оптимізації професійного спілкування та взаєморозумінню між фахівцями. Це дозволяє вважати термінознавство частиною прикладної лінгвістики, яка знаходиться на перетині мовознавства та природничих наук [19].

Дослідження специфіки термінів та методів їх перекладу завжди займали значне місце в порівняльному мовознавстві. Вони стали предметом аналізу в роботах відомих дослідників [20, 21, 22]. У сучасних наукових колах ці питання стають дедалі актуальнішими.

Витоки термінознавства сягають праць австрійського дослідника Ойгена Вюстера та вітчизняного вченого Дмитра Лотте, які у 1930-х роках започаткували систематичні дослідження у цій сфері [23]. Сьогодні різні

національні школи, такі як австрійсько-німецька, франко-канадська, чеська, мають свої унікальні підходи до вивчення спеціалізованої лексики.

Термінознавство сьогодні охоплює різні напрями досліджень [24]. Зокрема, теоретичне термінознавство вивчає закономірності розвитку і функціонування спеціалізованої лексики, тоді як прикладне термінознавство займається практичними питаннями створення, перекладу та впорядкування термінів. Загальне термінознавство аналізує фундаментальні властивості та процеси, пов'язані з термінами, тоді як галузеве термінознавство спеціалізується на вивченні термінів окремих наук та галузей.

Порівняльне термінознавство досліджує схожі риси термінології в різних мовах, таких як українська, німецька або французька. Семасіологічне термінознавство фокусується на вивченні значень термінів, явищ полісемії, омонімії, синонімії та антонімії. Ономасіологічне термінознавство досліджує процеси номінації та структурні особливості спеціальних термінів. Історичне термінознавство аналізує розвиток термінології з метою виявлення тенденцій та надання рекомендацій щодо використання термінів. Функціональне термінознавство вивчає функціонування термінів у професійному спілкуванні, текстах та комп'ютерних системах.

Значним новим напрямом у термінознавстві є когнітивне термінознавство, яке досліджує роль термінів у науковому мисленні та пізнанні. Термінознавча теорія тексту, яка зосереджена на аналізі текстів, що містять терміни, є ще одним самостійним напрямом досліджень. Термін, згідно з В.М. Овчаренком, є одиницею природної або штучної мови, що має спеціальне термінологічне значення і точно відображає сутність поняття на певному етапі розвитку науки й техніки [25].

Дослідники визначають терміни як однозначні слова, позбавлені експресивності, тоді як М. Глушко зазначає, що термін має чіткі семантичні межі і є однозначним у відповідній класифікаційній системі [26]. Автор підкреслював, що терміни виконують функцію назви, та вказував на їхню дефінітивну функцію, яка вимагає мотивованості термінів.

Терміни є невід'ємною складовою лексичної системи літературної мови, і їхня висока інформативність дозволяє максимально точно передавати наукові поняття. Вільгельм Вілс зазначав, що професійна мова є нормативною, стандартизованою та ієрархізованою, що забезпечує її функціональну ефективність [27].

Загальнонаукові терміни, які використовуються в усіх спеціалізованих сферах, включають загальнотехнічну термінологію. Важно зазначити, що такі терміни можуть конкретизувати свої значення в межах конкретної термінології. Міжгалузеві терміни відрізняються тим, що їх вживають у кількох споріднених або навіть далеких наукових галузях. Наприклад, економіка спільно використовує терміни з інших соціальних і природничих наук.

Вузькогалузеві терміни є характерними лише для специфічної сфери. Л.А. Капанадзе у своїй праці «Про поняття «термин» и «терминология»» виокремлює дві основні категорії термінів: загальнонаукові та загальнотехнічні терміни, а також спеціальні терміни. Таким чином, терміни існують не ізольовано, а в контексті певної термінології.

Термінологія як система наукових термінів є підсистемою загальної лексичної системи мови [28]. Автор визначає термінологію як систему понять конкретної науки, закріплених у відповідному словесному вираженні. У загальному мовленні слова можуть мати багатозначність, але в межах конкретної термінології вони набувають однозначності. Специфіка термінів полягає в тому, що вони створюються під час наукової та виробничої діяльності і функціонують серед осіб, які володіють певними науковими й практичними знаннями, тобто макроконтекстом. На відміну від звичайних слів, які отримують однозначність через ситуацію або лінгвістичний контекст, терміни мають свою однозначність, регламентовану екстралінгвістичним макроконтекстом або лінгвістичним мікроконтекстом.

Д.С. Лотте стверджує, що терміни не потребують контексту, як звичайні слова, оскільки вони є складовими частинами термінології, що замінює

контекст. Вони можуть використовуватися ізольовано, наприклад, у технічних документах, та мають бути однозначними в рамках конкретної термінології [23]. У межах лексичної системи мови терміни мають такі ж властивості, як і інші слова, зокрема антонімію та ідіоматику. Один і той самий термін може входити до різних термінологій, що ілюструє міжнаукову термінологічну омонімію.

Процес розвитку наукового знання поступово проникає у знакову систему мови, збагачуючи її. У мовленні слово та словосполучення тісно пов'язані зі своїм значенням, і зміст наукового знання стає елементом наукової мови. Наукове знання, виражене через терміни, переходить у нову стадію, інтегруючись у семантичну систему і структуру мовної науки, стаючи складовою частиною лексико-семантичної системи [25].

Теоретичний зміст, який поєднує аналітичність і узагальненість, а також відому абстрагованість у висвітленні фактів і подій, виявляється у різноманітності мовних засобів, використанні специфічних лексичних та синтаксичних особливостей наукового мовлення [30]. Основні характеристики наукового стилю включають чіткість, логічність, інформативну насиченість, об'єктивність, стриманість у виразах, узагальнено-відволікаючий характер та використання абстрактної лексики. Велика кількість термінів становить цей лексичний прошарок.

Тексти науково-публіцистичного стилю, як правило, насичені загальнонауковими термінами, що пояснюється їхньою однозначністю, точністю, економічністю, номінативною функцією та нейтральністю в стилістиці, що забезпечує високу інформаційну насиченість та відсутність емоційної експресії. Однак під час перекладу можуть виникати труднощі, оскільки не завжди можливо знайти відповідний термін у словниках через постійний прогрес в науці, який призводить до появи нових понять і термінів. Основна проблема перекладу з іноземної мови на українську полягає у підборі адекватного українського еквівалента, що викликано відсутністю терміна в словниках.

Перетворення, які здійснюються при переході від одиниць оригіналу до одиниць перекладу, називаються «перекладацькими (міжмовними) трансформаціями». Ці трансформації можна класифікувати на лексичні та граматичні в залежності від характеру вихідних одиниць іноземної мови.

Також існують комплексні лексико-граматичні трансформації, які охоплюють одночасно лексичні та граматичні одиниці, або є міжрівневими. Вони можуть переходити від лексичних одиниць до граматичних і навпаки.

Основні типи лексичних трансформацій, які використовуються в перекладі, включають: перекладацьку транскрипцію та транслітерацію, калькування та лексико-семантичні заміни (конкретизація, генералізація, модуляція). Найпоширеніші граматичні трансформації — це синтаксичне уподібнення (дослівний переклад), граматичні заміни (форми слова, члени речення). До комплексних лексико-граматичних трансформацій відносяться антонімічний переклад, експлікація (описовий переклад) та компенсація.

При перекладі важливо забезпечити високий рівень якості. Перекладач повинен уміти зіставляти текст перекладу з оригіналом та дотримуватися встановлених норм перекладу. Загальні рішення питань уніфікації та стандартизації термінології залишаються у компетенції лінгвістів.

Отже, ми розглянули типи термінів та особливості їх перекладу на українську мову. Це питання є вкрай актуальним у контексті безперервного розвитку науки і технологій, оскільки з'являється безліч нових понять, для яких ще не існує еквівалентів у словниках. Термінологічна наука може суттєво спростити вирішення цієї проблеми. Досліджуючи праці науковців, можна відзначити, що основними типами цього стилю є наукові роздуми, описи та повідомлення, які характеризуються професійною лексикою різних галузей, що постійно оновлюється завдяки швидкому розвитку науки та техніки. Нові терміни, які відсутні в словниках, зазвичай містять найбільш суттєву інформацію для адресата, що є метою обробки іноземного тексту. Таким чином, дана роблема потребує уважного вивчення науковцями та лінгвістами.

Питання термінології залишається однією з найактуальніших тем сучасного мовознавства останніх десятиліть. Як зазначають науковці, зокрема Лук'янова [31], для науково обґрунтованого вирішення термінологічних проблем необхідно вивчати термінологію, виходячи з її природності та закономірностей існування в загальнонародній мові. Дослідження термінології в контексті науково-публіцистичних текстів повинні здійснювати як лінгвісти, так і фахівці з термінознавства, які представляють відповідні наукові та технічні галузі.

Ця проблема стає особливо актуальною для міжнародного екологічного права, яке охоплює значний масив термінології, пов'язаної з різноманітними галузями екологічної політики, міжнародних угод та природоохоронних заходів. Оскільки правові тексти мають на меті досягнення максимальної точності, переклад термінів часто вимагає застосування різних перекладацьких технік, включаючи транскрипцію, транслітерацію та калькування. Однак ці прийоми не завжди є достатніми, оскільки певні терміни можуть мати різні правові значення залежно від конкретної юрисдикції або правової системи.

Варто також враховувати, що міжнародне екологічне право охоплює численні міжнародні угоди та конвенції, в яких терміни часто використовуються у вузькому технічному значенні. Як зазначають Кияк і Каменська, терміни мають значну інформаційну насиченість і точність, тому дублювання або неправильний вибір еквівалента може спотворити зміст перекладеного документа [32]. Вибір еквівалента у випадку екологічної термінології потребує особливої уваги до контексту, у якому цей термін використовується, зокрема, правових норм, що регулюють охорону довкілля на національному та міжнародному рівнях.

Ще однією проблемою є різниця в підходах до екологічних питань у різних правових системах. Наприклад, терміни, пов'язані з екологічною відповідальністю, можуть мати різні значення у правових системах країн загального права та континентального права. Це вимагає від перекладача

глибокого розуміння не лише мовних, але й правових аспектів. Лотте зазначає, що термін, на відміну від звичайного слова, має функціонувати автономно в межах певної термінології, що робить його важким для перекладу без відповідного контексту [32].

Науковці часто стикаються з проблемою перекладу нових або рідкісних термінів. Як зазначає Гриньов, терміни повинні бути уніфіковані, що дозволить уникнути плутанини при перекладі правових документів [32]. Це розуміння особливо важливо для міжнародних екологічних угод, де терміни повинні бути не тільки зрозумілими в межах однієї країни, але й гармонізованими між усіма країнами-учасниками.

Таким чином, переклад термінології міжнародного екологічного права потребує не лише високого рівня лінгвістичної компетентності, але й глибокого розуміння правової сутності термінів. Лише завдяки ретельному аналізу та використанню відповідних перекладацьких технік можна досягти точного та коректного перекладу.

2.2. Використання еквівалентів та трансформацій у перекладі ключових екологічних концептів

Лексичні трансформації в процесі перекладу екологічних термінів становлять важливий аспект, оскільки ці терміни часто не мають прямих відповідників в цільовій мові, що ускладнює передачу їх значення. Одним з основних прийомів, що застосовується у таких випадках, є конкретизація, яка передбачає уточнення змісту терміна для досягнення більшої точності. Наприклад, термін “sustainability”, що у контексті екології вказує на здатність системи підтримувати своє функціонування без шкоди для навколишнього середовища, може бути переведений як “екологічна стійкість”, що краще відображає його суть і взаємозв'язок з екологічними факторами.

Генералізація, як інша важлива трансформація, дозволяє спростити складні терміни, що може бути доцільним у контекстах, де не вимагається точна наукова термінологія. У цьому випадку термін “carbon footprint”, який зазвичай означає сукупність викидів вуглецю, що виникають внаслідок діяльності особи або організації, може бути переведений як “вуглецевий слід”. Проте, у випадках, коли акцент робиться на загальному впливі на довкілля, цей термін може бути адаптований до більш загального формулювання, як-от “вплив на довкілля”. Така генералізація може бути доречною в контекстах, що вимагають доступності терміна для широкої аудиторії, зокрема в освітніх або популяризаторських матеріалах.

Окрім того, антонімічний переклад може використовуватися для адаптації термінів, що вимагають передачі негативного аспекту певного екологічного явища. Наприклад, термін “pollution”, що позначає забруднення, може бути переведений не лише як “забруднення”, але й через описові конструкції, які підкреслюють негативний вплив на довкілля, такі як “негативний вплив на екосистеми”. Описовий переклад, у свою чергу, є невід’ємною частиною процесу адаптації терміна до цільової мови, дозволяючи зберегти змістовність і зрозумілість, навіть якщо пряма лексична відповідність відсутня.

Таким чином, в умовах відсутності прямих відповідників важливо використовувати широкий спектр лексичних трансформацій для забезпечення точності та зрозумілості перекладу. Цей процес не лише сприяє адекватній передачі значення терміна, а й підвищує рівень інформованості цільової аудиторії про ключові екологічні концепції, що має важливе значення для екологічної освіти та свідомості.

Граматичні трансформації є фундаментальним аспектом перекладу екологічних концептів, оскільки в процесі перекладу часто виникає необхідність відходу від прямих граматичних еквівалентів між вихідною і цільовою мовами. Це пов’язано з тим, що різні мови мають різну структуру і морфосинтаксичну організацію, а тому передача складних екологічних

термінів і понять вимагає ретельної адаптації не лише лексичних одиниць, а й граматичних форм.

Одним із найпоширеніших видів граматичних трансформацій є заміна частин мови, що особливо часто трапляється під час перекладу екологічної термінології. Наприклад, англійський термін “deforestation”, який представлений у вихідній мові як іменник, в українській мові перекладається як “вирубка лісів”. Ця трансформація передбачає зміну частини мови, оскільки англійська іменникова конструкція “deforestation” насправді описує процес, який в українській мові передається через дієслівну форму “вирубка”. Така граматична заміна дозволяє зберегти смислову і семантичну насиченість поняття, проте водночас сприяє його більш природному вживанню в цільовій мові [30].

Зміна структури речення також є поширеною трансформацією у процесі перекладу екологічних концептів, особливо в наукових текстах, де фрази можуть бути надто довгими та ускладненими з точки зору синтаксису. Англійська мова, для прикладу, дозволяє конструювати довгі ланцюги з підрядних речень та дієприкметникових зворотів, що передають складні наукові ідеї. Проте українська мова, за своєю структурою, вимагає синтаксичної адаптації таких речень. Наприклад, у реченнях на кшталт “The increase in greenhouse gases contributes to global warming, which leads to climate change, negatively affecting biodiversity” необхідно здійснити декілька синтаксичних перебудов. У процесі перекладу таке речення можна розбити на кілька менших синтаксичних одиниць або ж використати складнопідрядні конструкції, щоб уникнути надмірної ускладненості і забезпечити більш плавне, органічне звучання українською мовою: “Збільшення кількості парникових газів сприяє глобальному потеплінню, що, у свою чергу, призводить до змін клімату і негативно впливає на біорізноманіття.”

Також варто звернути увагу на випадки зміни граматичних категорій, що виникають у перекладі екологічних термінів. Наприклад, терміни, що описують процеси або дії, в англійській мові часто представлені іменниками,

як-от “pollution” (забруднення) чи “conservation” (збереження), тоді як українська мова тяжіє до використання дієслів або дієслівних форм: “забруднювати”, “зберігати”. Така граматична зміна дозволяє зберегти загальний смисл повідомлення, проте вимагає додаткових семантичних уточнень і синтаксичної адаптації для досягнення відповідної комунікативної еквівалентності.

Граматичні трансформації охоплюють зміну порядку слів у реченнях, що особливо актуально при перекладі екологічних текстів з англійської на українську мову. Оскільки англійська мова є фіксованою за структурою SVO (підмет – присудок – додаток), тоді як українська мова є більш вільною у використанні інверсії, необхідно враховувати ці граматичні відмінності при перекладі для забезпечення природності викладу та адекватності смислової передачі. Наприклад, англійське речення “Renewable energy sources reduce carbon emissions” в українському перекладі може бути реорганізоване як “Джерела відновлюваної енергії зменшують викиди вуглецю”, де змінюється порядок компонентів для досягнення кращої стилістичної гармонії.

Отже, граматичні трансформації є необхідним інструментом перекладача у процесі адаптації екологічних концептів, що дозволяє забезпечити не лише точність смислової передачі, але й структурну адекватність та стилістичну гармонію тексту перекладу.

Комплексні трансформації в перекладі екологічних текстів є ключовим інструментом для забезпечення адекватної передачі змісту та дотримання норм мовної природності. Цей процес поєднує в собі лексичні й граматичні перетворення, які спрямовані на досягнення еквівалентності між вихідним і цільовим текстом. В екологічних текстах, де наукові терміни мають багаторівневу семантичну структуру, використання комплексних трансформацій стає особливо актуальним для збереження точності і водночас забезпечення доступності змісту для цільової аудиторії.

Одним із класичних прикладів застосування комплексних трансформацій є переклад терміна “environmental degradation”, який вимагає

як лексичної конкретизації, так і граматичної адаптації. Сам по собі термін “degradation” має кілька значень, і його буквальний переклад як “деградація” може не передати всієї суті явища, пов'язаного зі зниженням якості навколишнього середовища. У процесі перекладу доцільно конкретизувати цей термін, використовуючи фрази на кшталт “погіршення стану довкілля” або “деградація екосистем”, що дозволяє точніше розкрити сенс наукового поняття, додавши до перекладу елемент семантичної роз'яснювальної адаптації. Граматична трансформація, яка полягає у переформулюванні вихідного терміна, сприяє збереженню його змістовної насиченості та водночас відповідає нормам цільової мови, роблячи текст більш природним і читабельним.

Також комплексні трансформації в перекладі екологічних концептів нерідко передбачають зміни на рівні синтаксичної структури речення. Англійська мова, яка часто використовує номінативні конструкції для вираження процесів і явищ, у перекладі на українську мову вимагає дієслівного перетворення для динамічного опису екологічних процесів. Наприклад, термін “biodiversity loss” може бути адаптований через лексико-граматичну трансформацію як “втрата біорізноманіття”, де номінативна конструкція вихідного тексту перетворюється на дієслівну форму в перекладі, забезпечуючи як точність смислового наповнення, так і синтаксичну плавність тексту.

У процесі застосування комплексних трансформацій перекладач повинен також враховувати культурні й мовні відмінності між вихідною та цільовою аудиторією. Наприклад, при перекладі реалій, пов'язаних із специфічними екологічними проблемами, такими як “carbon sequestration”, доцільно не лише шукати лексичний відповідник, але й надавати додаткові роз'яснення або використовувати описовий переклад для максимальної прозорості поняття. Це може бути реалізовано через формулювання “поглинання вуглецю природними системами”, що включає як лексичну

конкретизацію терміна, так і граматичну адаптацію, яка робить поняття зрозумілішим для української аудиторії.

Важливим аспектом комплексних трансформацій є збереження стилістичної єдності тексту. Екологічні тексти, що характеризуються високим ступенем наукової абстракції, вимагають точного дотримання стилістичних норм цільової мови. Наприклад, у процесі перекладу фрази “The conservation of natural resources is essential for sustainable development” комплексна трансформація передбачає як лексичну адаптацію термінів “conservation” і “sustainable development”, так і граматичну перебудову речення для збереження відповідного рівня формальності і точності: “Збереження природних ресурсів є необхідною умовою для сталого розвитку”. Таким чином, лексичні перетворення й граматичні зміни працюють у синергії, забезпечуючи і змістову точність, і адекватність формального викладу.

Отже, комплексні трансформації у перекладі екологічних текстів є багатоаспектним процесом, який охоплює як лексичні, так і граматичні зміни, спрямовані на досягнення максимальної еквівалентності між вихідним і цільовим текстом. Ці трансформації є необхідними для забезпечення точності наукового змісту, дотримання граматичних і стилістичних норм цільової мови, а також адаптації екологічних концептів до культурно-мовного контексту цільової аудиторії.

2.3. Архаїзми та інші мовні явища в перекладі екологічного права: досвід українських перекладів

Архаїзми є важливим елементом перекладацької практики, особливо у сфері художньої, документальної та історичної літератури, де вони виступають інструментом для відтворення мовної та культурної своєрідності оригіналу. Як зазначає Ласинська, архаїзми, які за своєю суттю є лексичними одиницями, що вийшли з активного вжитку, продовжують функціонувати як стилістичні маркери, передаючи історичну атмосферу та колорит епохи. У

цьому контексті архаїзми слугують важливим засобом експресивності та автентичності, що дозволяє відтворити соціокультурні та семантичні особливості минулого. Їх використання є особливо доцільним у текстах, що вимагають відображення певного історичного періоду, а також у науковій термінології, яка іноді зберігає старі форми для вираження усталених понять.

Архаїзми виконують специфічні художні та комунікативні функції, виступаючи засобом збереження мовної тяглості, а також формою передачі лінгвокультурної інформації. З огляду на це, вони часто використовуються у перекладах текстів, де важливо зберегти лексико-семантичне забарвлення оригіналу. Наприклад, такі лексичні одиниці, як “вертоград” (сад), “глаголи” (слова) або “живіт” (життя), несуть у собі не лише інформаційну, але й емоційну та культурну вагу, що є важливою для повноцінного сприйняття тексту читачем. Ці слова є характерними маркерами певного хронологічного періоду, а їх відтворення в перекладі забезпечує збереження історичної та культурної специфіки тексту.

Застосування архаїзмів в екологічному праві, як особливої галузі, також може бути виправданим, особливо у випадках, коли йдеться про збереження правових термінів, які мали значення у попередніх епохах і зберігають актуальність або символічну значущість. У цьому сенсі, архаїзми можуть виконувати функцію юридичних термінів, які мають важливе значення для збереження правової традиції або відображення екологічних норм, що існували у минулому.

У перекладацькій практиці архаїзми потребують особливої уваги через їх специфічну семантику та потенціал створення додаткових смислових і стилістичних навантажень. Наприклад, при перекладі текстів, що містять історичну лексику, перекладач стикається з проблемою вибору між відтворенням прямого значення архаїзму та пошуком його сучасного відповідника, який передавав би не тільки зміст, але й культурно-історичний контекст. Це ставить перед перекладачем завдання збереження стилістичної

єдності тексту, а також коректного відображення експресивного і семантичного потенціалу архаїчної лексики.

Крім того, слід відзначити, що архаїзми часто взаємодіють з іншими мовними явищами, такими як історизми, що є специфічною категорією лексики, пов'язаною з назвами реалій, які відійшли у минуле. Відмінність між архаїзмами та історизмами полягає в тому, що перші зазвичай замінюються новими словами, тоді як другі позначають об'єкти або явища, що припинили своє існування. У контексті екологічного права це включає терміни, пов'язані з природними об'єктами або ресурсами, що використовувалися в минулому, але втратили актуальність через зміни в правових або екологічних умовах.

З погляду когнітивної лінгвістики, архаїзми можуть виступати як елементи культурної пам'яті, що зберігають у собі не тільки мовну інформацію, але й певні концептуальні схеми, які були актуальними в певний період історії. Вони є важливими складовими дискурсу, що відображає соціокультурні трансформації та еволюцію правових і екологічних понять. Водночас архаїзми можуть виконувати текстоутворювальну функцію, надаючи тексту більшої стилістичної глибини та історичної правдоподібності.

Отже, переклад архаїзмів вимагає від перекладача глибокого знання не лише мови оригіналу, але й культури та історії, що стоїть за текстом. Це складний процес, який включає багатоаспектний аналіз семантичних і прагматичних властивостей архаїчної лексики та її синтаксичних структур.

Переклад архаїзмів, як зазначає Ласинська, є складним лінгвістичним завданням, що вимагає від перекладача не лише лексичних знань, а й глибокого розуміння культурно-історичного контексту оригіналу. Архаїзми, будучи носіями експресивного забарвлення та додаткових смислових відтінків, створюють своєрідний виклик для перекладача, оскільки їх семантичні та стилістичні властивості часто не мають безпосередніх еквівалентів у мові перекладу. Такі лексичні одиниці можуть втратити свій колорит або змінити семантичну структуру при дослівному перекладі через відмінності у когнітивних та культурних концептах. Саме тому перекладач має

орієнтуватися не лише на буквальне відтворення значення, а й на збереження емоційної та історико-культурної специфіки.

Основною проблемою, пов'язаною з перекладом архаїзмів, є їх здатність до викликання асоціативних ланцюгів у свідомості носіїв мови, що можуть бути втрачені у процесі перекладу. Лексеми, що позначають певні архаїчні реалії, тісно пов'язані з історичними та соціокультурними чинниками певної епохи, тому їх відтворення часто потребує складних трансформацій або навіть описових технік. Ласинська підкреслює, що перекладачі повинні уникати перенасичення перекладу архаїзмами, оскільки це може порушити його текстову цілісність і ускладнити сприйняття для сучасного читача. Надмірне використання архаїчної лексики може призвести до семантичного перевантаження тексту і порушити його стилістичну рівновагу.

Особливої уваги потребує вибір сучасних відповідників для архаїзмів. Синонімічні ряди, які пропонуються перекладачами, є засобом забезпечення лексичної і стилістичної точності, що дозволяє передати зміст оригіналу без порушення його семантичної структури. Одним із прикладів такого підходу є переклад архаїчного займенника “thee” на сучасний “Ви” або “Ти” в залежності від прагматичного контексту, що забезпечує адекватність передачі звертання без втрати його соціокультурного забарвлення. Описові техніки перекладу також є важливим інструментом, що дозволяє уникати лексичних прогалин або непорозумінь, викликаних відсутністю прямих еквівалентів у мові перекладу.

Досвід українських перекладачів, таких як Максим Рильський, Леонід Герасимчук та Ірина Чернова, відіграє важливу роль у розвитку практики перекладу архаїзмів та історизмів. Їхні дослідження зосереджені на проблемі відтворення історично маркованої лексики, що відображає культурну спадщину та соціально-екологічні зміни у суспільстві. Зазначені фахівці розробили підходи до передачі складної лексики, зокрема шляхом використання стилістичних трансформацій, збереження ідіоматичних виразів та відтворення архаїчної семантики. Їх праці пропонують різноманітні

стратегії перекладу, що дозволяють уникати втрат в історичному та культурному змісті.

Таким чином, переклад архаїзмів та історизмів є важливим аспектом збереження стилю та змісту оригіналу, що вимагає від перекладача високого рівня лінгвістичної і культурної компетентності. Необхідність збереження семантичної точності та стилістичної автентичності ставить перед перекладачем завдання пошуку оптимальних лексичних відповідників, які б не тільки передавали зміст, але й зберігали історичні та культурні конотації тексту. У сфері екологічного права це може стосуватися термінів, які відображають історичний контекст розвитку природоохоронного законодавства, що є ключовим для розуміння еволюції екологічних норм.

Висновки до розділу 2

Другий розділ магістерської роботи, присвячений перекладу термінології міжнародного екологічного права, висвітлює складні виклики, пов'язані з цим процесом. Екологічна термінологія постійно розвивається та трансформується під впливом наукових досягнень і міжнародних угод, що вимагає від перекладачів роботи зі складними поняттями, для яких не завжди існують точні відповідники в українській мові.

Аналіз наукових робіт свідчить про глибоку увагу до особливостей термінів як одиниць мови з точними значеннями, які можуть змінюватися залежно від контексту. Терміни повинні бути адаптовані до національної правової системи, зберігаючи при цьому їхнє технічне значення, характерне для міжнародних угод. Це вимагає від перекладача не лише лінгвістичних знань, але й розуміння правових концепцій.

У розділі розглядаються різні техніки перекладу: транскрипцію, транслітерацію, калькування, а також лексичні та граматичні трансформації. Особлива увага приділяється проблемам генералізації та конкретизації при

перекладі, що ілюструє гнучкість підходів до перекладу. Показано також, що адаптація граматичних структур є важливою для забезпечення природності та точності тексту в цільовій мові.

Щодо архаїзмів, які використовуються в перекладі екологічного права, робота підкреслює їхню роль як стилістичних маркерів історичного періоду. Вони можуть нести додаткове семантичне навантаження, особливо в контексті правової термінології. Такі терміни, з одного боку, підтримують історичну тяглість, а з іншого – можуть бути важкими для перекладу через відсутність сучасних відповідників. Це робить переклад архаїзмів у цій галузі складним і багатозначним процесом.

Таким чином, другий розділ акцентує на важливості збереження точності, природності та юридичної адекватності під час перекладу, зважаючи на специфіку міжнародного екологічного права, його термінологію та культурні особливості мови.

РОЗДІЛ 3. СПЕЦИФІКА ВІДТВОРЕННЯ КОНЦЕПТІВ МІЖНАРОДНОГО ЕКОЛОГІЧНОГО ПРАВА В УКРАЇНСЬКІЙ ПЕРЕКЛАДАХ АНГЛІЙСЬКОМОВНИХ ТЕКСТІВ

3.1. Засоби еквівалентного відтворення концептів міжнародного екологічного права в українських перекладах

Еквіваленти в лексичній сфері представлені такими одиницями, які володіють спільними характеристиками, такими як однаковий лексичний склад, стилістична функціональність, образність, а також граматична структура. В ході дослідження було виявлено, що в контексті міжнародного екологічного права найчастіше зустрічаються еквіваленти, які складаються з однокомпонентних лексичних одиниць, що походять із загального словникового запасу.

Ці однокомпонентні еквіваленти зазвичай мають чітко визначене значення, яке безпосередньо відображає концепти міжнародного екологічного права, дозволяючи зберегти точність і зрозумілість під час перекладу. Наприклад, терміни, що стосуються захисту навколишнього середовища, часто є загальноповживаними словами, які набули специфічного значення у юридичному контексті, як-от “екологія”, “забруднення” чи “біорізноманіття”.

Важливо зазначити, що хоча такі терміни можуть бути знайомі широкому загалу, їхнє використання у міжнародному праві може нести додаткові нюанси та специфіку, які потребують уважного підходу з боку перекладача. Це підкреслює необхідність детального вивчення як лексичних, так і семантичних аспектів при роботі з текстами міжнародного екологічного права.

Крім того, процес ідентифікації еквівалентів може бути ускладнений різницею у правових системах та культурних контекстах, де терміни можуть мати різні конотації чи емоційне навантаження. Тому перекладачам важливо

не лише дотримуватись граматичних та лексичних норм, але й бути уважними до культурних аспектів, які можуть вплинути на сприйняття термінів і виразів.

Таким чином, вивчення еквівалентів у лексичній сфері міжнародного екологічного права є важливим елементом перекладацької практики, оскільки воно допомагає забезпечити адекватність і точність перекладу, а також сприяє кращому розумінню правових норм і принципів, що регулюють захист навколишнього середовища на міжнародному рівні. Наприклад:

- environment – довкілля: «Визнаючи важливість захисту довкілля та його сталого розвитку у рамках міжнародної співпраці...» (FC, URL).
- climate – клімат: «...і реалізацію заходів щодо пом'якшення негативних впливів на клімат і його зміни на регіональному рівні...» (FC, URL).
- ecosystem – екосистема: «...з метою мінімізації шкоди для екосистем, включно з рослинністю, тваринами та їхніми природними середовищами існування, а також інтеграції екосистемних підходів у стратегії розвитку» (FC, URL).
- sustainability – сталий розвиток: «Відзначаючи, що концепція сталого розвитку є ключовою для запобігання екологічним загрозам та підтримки біорізноманіття на глобальному рівні...» (CBD, URL).
- biodiversity – біорізноманіття: «„Біорізноманіття” включає всі форми життя, які складають живі системи, а також їхню взаємодію в межах конкретних екосистем» (CBD, URL).

У деяких випадках можливе застосування еквівалентного перекладу для двохкомпонентних словосполучень, які відображають спільні для англійської та української лінгвокультур явища. У таких ситуаціях спостерігається як семантична, так і лексична, а також повна граматична еквівалентність мовних одиниць. Наприклад:

- carbon footprint – вуглецевий слід: «Усвідомлюючи необхідність зниження вуглецевого сліду для забезпечення сталого розвитку...» (FC, URL).

- biological contamination – біологічне забруднення: further develop a coordinated or joint system of measures, activities and biological contamination control for transboundary impacts on the water regime of flooding and accidental water pollution... (FC, URL) – d) продовжують розробляти узгоджену або спільну систему заходів, дій та контролю біологічного забруднення щодо транскордонних впливів на водний режим у випадках повеней і аварійного забруднення водних ресурсів... (PK, URL);
- local ecosystem – місцева екосистема: The Parties shall take measures to promote sustainable tourism in the Carpathians, providing benefits to the local ecosystem, based on the exceptional nature, landscapes, and biodiversity of the Carpathians, and shall increase cooperation to this effect (FC, URL) – Сторони вживають заходів для сприяння розвитку сталого туризму в Карпатах, який приносить користь місцевій екосистемі та базується на унікальних природних умовах, ландшафтах і біорізноманітті Карпат, і збільшують співпрацю для досягнення цієї мети (PK, URL);
- natural resources – природні ресурси: The Parties shall pursue policies aiming at preservation and sustainable use of natural resources, promoting traditional knowledge and practices of the local people, crafting and marketing of local goods, arts, and handicrafts (FC, URL) – Сторони здійснюють політику, спрямовану на збереження та сталий використання природних ресурсів, підтримку традиційних знань і практик місцевого населення, а також розвиток виробництва та продажу місцевих виробів, предметів мистецтва і народної творчості (PK, URL);
- ecosystem services – екосистемні послуги: “Biological diversity” means the variability among living organisms from all sources including, inter alia, terrestrial, marine, and other aquatic ecosystems and the ecosystem services they provide... (CBD, URL) – «Біологічне різноманіття» означає варіативність живих організмів із різних джерел, зокрема наземних,

морських і водних екосистем, а також екосистемних послуг, які вони надають... (КБР, URL).

- environmental protection policies – політика охорони довкілля, де іменник policies – політика змінює своє розташування у словосполученні: In the case of environmental technologies subject to policies and other environmental protection measures, such access and transfer shall be provided on terms... (CBD, URL) – У випадку екологічних технологій, обумовлених політикою та іншими заходами охорони довкілля, такий доступ і передача забезпечуються на умовах... (КБР, URL);
- on legally binding terms – на юридично обов'язкових умовах, де змінюється частиномовна належність лексеми binding – обов'язковий із дієприкметника на прикметник: Each Contracting Party shall take legislative, administrative or policy measures, as appropriate, with the aim that Contracting Parties, in particular those that are developing countries, which provide environmental resources are provided access to and transfer of technology which makes use of those resources, on legally binding terms... (CBD, URL) – Кожна Договірніа Сторона приймає відповідні законодавчі, адміністративні або політичні заходи, щоб Договірним Сторонам, зокрема країнам, що розвиваються, які надають екологічні ресурси, забезпечувалася доступ до технологій, що використовують ці ресурси, і передавалися ці технології на юридично обов'язкових умовах... (КБР, URL).

Зазначена ситуація часткової еквівалентності у перекладі відрізняється від простих граматичних трансформацій тим, що лексичні одиниці мови оригіналу і мови перекладу, попри їхні граматичні відмінності, залишаються сталими термінами або стійкими виразами міжнародного екологічного права. Ці мовні елементи не створюються заново під час перекладу, а існують як закріплені мовні одиниці у відповідних мовах.

При передачі концептів міжнародного екологічного права перекладач може використовувати еквівалентні переклади, які часто стосуються як загальноживаної лексики, так і спеціалізованої термінології або сталих виразів, що стосуються безпосередньо сфери міжнародного екологічного права. У таких випадках можливий як повний, так і частковий еквівалент. Повний еквівалент передбачає повний збіг лексичних, семантичних і граматичних компонентів між двома мовами. Натомість частковий еквівалент зазвичай характеризується збігом у лексичному та семантичному плані, але різницею у граматичній формі.

Зокрема, частковий еквівалент дозволяє передати змістовну ідентичність терміна або виразу, навіть якщо граматична структура не співпадає повністю. Це характерно для багатьох випадків у правовій термінології, де важливо зберегти точність смислового навантаження, хоча форма подачі може дещо змінюватися відповідно до мовних норм кожної конкретної мови. Такі ситуації потребують від перекладача особливої уваги до змісту, щоб не втратити сенс при адаптації граматичних структур.

Таким чином, переклад термінології міжнародного екологічного права є досить тонким процесом, який вимагає не лише глибокого знання двох мов, але й розуміння контексту та специфіки юридичних концептів. У багатьох випадках перекладач стикається з необхідністю балансувати між точністю передачі змісту і відповідністю граматичним нормам, що є складним, але важливим завданням для забезпечення ефективного спілкування між різними правовими системами.

Важливо також підкреслити, що стійкі вирази та терміни у міжнародному екологічному праві вже закріплені у двох мовах як самостійні мовні одиниці. Перекладач у цьому випадку не створює нових лексичних одиниць, а лише вибирає з уже наявних еквівалентів, максимально наближаючи зміст до оригінального тексту.

3.2. Застосування перекладацьких трансформацій для збереження змісту міжнародних екологічних концептів

При відтворенні концептів міжнародного екологічного права перекладачі часто вдаються до використання перекладацьких трансформацій. Ці міжмовні перетворення дозволяють досягти адекватності перекладу, незважаючи на необхідність внесення певних змін у мовну форму лексичних одиниць.

Відтворення концептів міжнародного екологічного права включає застосування різноманітних типів трансформацій, таких як лексичні, лексико-семантичні, граматичні та лексикограматичні. Лексичні трансформації передбачають заміну одного слова іншим, що має подібне значення, але може бути більш доречним у контексті мови перекладу. Наприклад, термін “забруднення” може бути замінено на “екологічне забруднення”, якщо це підходить для точнішої передачі змісту.

Лексико-семантичні трансформації дозволяють зберегти основний зміст концепту, проте змінюють його лексичну оболонку. Даний аспект мод досягнуто через використання синонімів, антонімів або інших семантичних варіацій, що забезпечує глибше розуміння терміна в новому контексті. Наприклад, термін “сталий розвиток” може бути розширений до “сталий екологічний розвиток” для підкреслення специфічності.

Граматичні трансформації зосереджені на зміні граматичної структури, що може включати зміну форми дієслів, відмінювання іменників або коригування порядку слів. Зміни допомагають адаптувати терміни до граматичних норм мови перекладу, зберігаючи при цьому їхній первісний зміст.

Лексикограматичні трансформації є комплексним процесом, що поєднує лексичні та граматичні зміни. Вони можуть включати перетворення словосполучень, які часто використовуються в міжнародному екологічному

праві, для забезпечення їхньої зрозумілості та точності у новій мовній середовищі.

Усі ці методи трансформації слугують важливими інструментами для перекладачів, адже вони дозволяють адаптувати тексти, зберігаючи точність і виразність термінів міжнародного екологічного права. В результаті, таке застосування різноманітних трансформацій допомагає зберегти оригінальний сенс, одночасно роблячи його зрозумілим для цільової аудиторії.

Практична транскрипція є важливим методом лексичних перекладацьких трансформацій, який забезпечує передачу звукової форми терміна з оригінальної мови за допомогою алфавіту цільової мови. Вона акцентує увагу на фонетичній адаптації слів, що дозволяє зберегти їхню вимову, при цьому враховуючи граматичні та фонетичні особливості мови перекладу.

Приклад 1: У словосполученні *wildlife conservation* термін *conservation* перекладається як *консервація*, що зберігає корінь слова, але адаптує закінчення до українських норм. Таким чином, *wildlife conservation* трансформується в *консервація дикої природи*:

(1) The organization is dedicated to wildlife conservation efforts to protect endangered species.

Організація присвятила себе зусиллям із консервації дикої природи для захисту зникаючих видів.

Приклад 2: У терміні *sustainable development* слово *sustainable* можна перекласти як *сталий*, і в результаті отримаємо *сталий розвиток*:

(2) The conference focused on sustainable development strategies to combat climate change.

Конференція була присвячена стратегіям сталого розвитку для боротьби зі зміною клімату.

Транслітерація є ще одним важливим методом, який полягає в передачі лексичних одиниць з однієї мови в іншу шляхом політерного відтворення їхніх

звуків за допомогою букв відповідного алфавіту. Цей метод дозволяє зберегти форму слова, незважаючи на його адаптацію до нової мовної системи.

Приклад 1: Термін *biomass* може бути транслітерований як *біомаса*:

(3) The research investigates the potential of biomass as a renewable energy source.

– Дослідження вивчає потенціал біомаси як відновлювального джерела енергії.

Приклад 2: Термін *carbon sequestration* транслітерується як *вуглецеве секвестрування*. Це дозволяє зберегти структуру терміна в новій мові:

(4) Carbon sequestration is an important strategy for mitigating climate change.

– Вуглецеве секвестрування є важливою стратегією для пом'якшення зміни клімату.

У випадку відмінювання лексичних одиниць, важливо додавати відповідні закінчення, щоб зберегти граматичну коректність у цільовій мові. Це стосується як чоловічого, так і жіночого роду. Наприклад, термін *pollutant* може бути адаптований в українській мові як *забруднювач*, де закінчення також відповідає нормам роду:

Приклад 1:

(5) The study focuses on the impact of pollutants on aquatic ecosystems.

– Дослідження зосереджене на впливі забруднювачів на водні екосистеми.

Приклад 2: Термін *endangered species* в українській мові відтворюється як *зникаючі види*, де закінчення відображає множину:

(6) Conservation efforts are crucial for protecting endangered species.

– Зусилля з консервації є вирішальними для захисту зникаючих видів.

Практична транскрипція та транслітерація є невід'ємними складовими процесу перекладу термінів, що стосуються екології. Вони не лише забезпечують точність та адекватність передачі інформації, але й допомагають зберегти лексичну цілісність і граматичну правильність у цільовій мові. Ретельний підбір термінів і адаптація їх до особливостей мови перекладу сприяють кращому розумінню екологічних концепцій та термінів серед цільової аудиторії.

Калькування є важливим методом перекладу, що передбачає покомпонентне відтворення лексичної одиниці на позначення певного концепту за допомогою мови перекладу. Цей підхід дозволяє зберегти структуру та смислове навантаження оригінального терміна, адаптуючи його до граматичних і стилістичних норм цільової мови. Найчастіше калькуванню піддаються двокомпонентні та трьохкомпонентні лексичні одиниці, які містять специфічні терміни в екології.

Приклад 1: Термін *natural lake* калькується як *природне озеро*. Це дозволяє точно відтворити значення оригіналу, зберігаючи при цьому специфіку терміна:

(1) The project aims to protect the biodiversity of natural lakes by implementing sustainable management practices. Проект має на меті захистити біорізноманіття природних озер шляхом впровадження сталих методів управління.

Приклад 2: Термін *water conservation* перекладається як *збереження води*, що також точно відображає концепт, пов'язаний із раціональним використанням водних ресурсів:

(2) The local government initiated a campaign for water conservation to reduce wastage and promote efficient use of resources. Місцева влада розпочала кампанію з збереження води, щоб зменшити витрати та сприяти раціональному використанню ресурсів.

Приклад 3: Термін *renewable resources* калькується як *відновлювальні ресурси*, що підкреслює важливість екологічно чистих джерел енергії:

(3) The transition to renewable resources is essential for reducing greenhouse gas emissions and combating climate change. Перехід на відновлювальні ресурси є необхідним для зменшення викидів парникових газів і боротьби зі зміною клімату.

Калькування також часто застосовується при передачі трьохкомпонентних словосполучень, що вербалізують концепти міжнародного екологічного права.

Приклад 1: Термін *protected natural area* перекладається як *захищена природна територія*:

(4) The declaration of the Carpathians as a protected natural area aims to preserve its unique ecosystems and biodiversity. Оголошення Карпат захищеною природною територією має на меті збереження його унікальних екосистем та біорізноманіття.

Приклад 2: Термін *ecosystem restoration plan* калькується як *план відновлення екосистеми*:

(5) The government launched an ecosystem restoration plan to rehabilitate degraded wetlands and improve water quality. Уряд запустив план відновлення екосистеми для реабілітації деградованих водно-болотних угідь та покращення якості води.

Приклад 3: Термін *sustainable land management* перекладається як *сталий землекористування*:

(6) Sustainable land management practices are critical for maintaining soil health and promoting agricultural productivity. Стійкі практики землекористування є критично важливими для підтримання здоров'я ґрунтів та сприяння продуктивності сільського господарства.

Таким чином, калькування є ефективним засобом передачі специфічних термінів в екологічному контексті. Цей метод забезпечує точність і зрозумілість перекладу, а також зберігає структуру та семантику оригінальних термінів. Використання калькування у перекладах сприяє кращому розумінню концепцій, пов'язаних із міжнародним екологічним правом і практикою, що, в свою чергу, підвищує рівень обізнаності про екологічні проблеми серед цільової аудиторії.

При перекладі термінів та словосполучень в екологічній сфері важливим аспектом є можливість зміни порядку слів. Це обумовлено різними нормами сполучуваності слів у мові оригіналу та мові перекладу, що може вплинути на зрозумілість та точність передачі концептів. Як у випадках дво- так і

трьохкомпонентних словосполучень, правильна організація структури відіграє значну роль у збереженні смислового навантаження.

Приклад 1: Термін *sustainable forest management* може бути адаптований в українську як *стале управління лісами*. У цьому випадку порядок слів змінюється для відповідності нормам української мови:

(1) The conference will address sustainable forest management practices to enhance biodiversity and combat deforestation. Конференція розгляне практики сталого управління лісами для покращення біорізноманіття та боротьби з дефорацією.

Приклад 2: Термін *marine protected areas* перекладається як *захищені морські території*. Знову ж, порядок слів зміщується для більшої зрозумілості:

(2) Establishing marine protected areas is essential for conserving marine biodiversity and supporting fish populations. Створення захищених морських територій є необхідним для збереження морського біорізноманіття та підтримки популяцій риб.

Приклад 3: Термін *integrated coastal zone management* калькується як *інтегроване управління прибережними зонами*. Зміна порядку слів дозволяє краще відобразити значення терміна в українській мові:

(3) Integrated coastal zone management is critical for balancing development needs with environmental protection. Інтегроване управління прибережними зонами є критично важливим для балансування потреб розвитку та охорони навколишнього середовища.

Приклад 4: Термін *urban green spaces* перекладається як *зелені зони в містах*. Знову ж, зміна структури словосполучення допомагає зберегти смислову цілісність:

(4) The city council has proposed the creation of urban green spaces to improve air quality and enhance residents' well-being. Міська рада запропонувала створення зелених зон в містах для покращення якості повітря та підвищення добробуту жителів.

Отже, зміна порядку слів є важливим елементом при передачі екологічних термінів та концептів з однієї мови в іншу. Лексичні перекладацькі трансформації, такі як калькування та адаптація структури, сприяють точному відтворенню міжнародного екологічного права, зберігаючи його зміст і семантику. Цей підхід є особливо актуальним для дво- та трьохкомпонентних лексичних одиниць, які можуть мати усталені еквіваленти в цільовій мові або потребують адаптації для забезпечення зрозумілості і стилістичної відповідності.

При перекладі концептів англomовного дискурсу міжнародного екологічного права на українську мову активно використовуються різноманітні лексико-семантичні трансформації. Серед них виділяються такі методи, як диференціація, генералізація, конкретизація та модуляція. Ці трансформації допомагають передати значення слів та словосполучень, які можуть не мати точних еквівалентів у мові перекладу.

1. Диференціація значення

Диференціація значення проявляється у випадках, коли англійські слова мають широкий семантичний діапазон, а українська мова не має повних еквівалентів. Перекладач обирає найбільш відповідний варіант, який відповідає конкретному контексту.

Приклад 1: *climate change* – зміна клімату, де *climate* передається як клімат, а *change* – як зміна, що точно відображає концепцію змін, пов'язаних із кліматичними умовами. (1) *The conference will focus on climate change mitigation strategies and their implementation.* – Конференція зосередиться на стратегіях пом'якшення зміни клімату та їх реалізації.

Приклад 2: *environmental impact assessment* – оцінка впливу на довкілля, де *impact* передається як вплив, що дозволяє чітко охарактеризувати процес оцінювання. (2) *All projects must undergo an environmental impact assessment before approval.* – Усі проєкти повинні пройти оцінку впливу на довкілля перед затвердженням.

2. Генералізація

Генералізація застосовується, коли конкретне значення слова замінюється більш загальним терміном, що дозволяє розширити його значення у новому контексті.

Приклад 3: *biodiversity conservation* – збереження біорізноманіття, де *conservation* замінюється на збереження, що є більш загальним терміном. (3) *Efforts for biodiversity conservation are crucial for maintaining ecosystem balance.* – Зусилля щодо збереження біорізноманіття є критично важливими для підтримання екологічного балансу.

3. Конкретизація

Конкретизація полягає в тому, що загальні терміни в англійській мові уточнюються в українському перекладі.

Приклад 4: *ecological footprint* – екологічний слід, де *footprint* уточнюється як слід, що стосується впливу людини на навколишнє середовище. (4) *Reducing our ecological footprint is essential for sustainable development.* – Зменшення нашого екологічного сліду є необхідним для сталого розвитку.

4. Модуляція

Модуляція використовується для зміни точки зору або способу висловлення, що дозволяє передати зміст більш адекватно.

Приклад 5: *pollution control* – контроль забруднення, де модуляція відбувається через використання більш активного дієслова. (5) *Effective pollution control measures are necessary to ensure public health.* – Ефективні заходи контролю забруднення є необхідними для забезпечення здоров'я населення.

Таким чином, лексико-семантичні перекладацькі трансформації, такі як диференціація, генералізація, конкретизація та модуляція, є важливими інструментами при відтворенні концептів міжнародного екологічного права.

Вони допомагають точніше передати смислове навантаження термінів та словосполучень, які можуть не мати точних відповідників у мові перекладу.

Правильне застосування цих трансформацій забезпечує точність та зрозумілість перекладу в контексті екологічної тематики.

Генералізація полягає у використанні терміна, який має більше широке значення, замість терміна оригіналу, що має вузьке значення. Застосування цього прийому може бути обов'язковим або факультативним. У першому випадку в мові перекладу немає необхідного слова з конкретним значенням. У другому ж випадку перекладач віддає перевагу загальнішому варіанту з міркувань стилю. Використання генералізації у відтворенні концептів міжнародного екологічного права дозволяє передати суть описуваного явища через більш загальні терміни. Наприклад:

- carbon footprint – вуглецевий слід, де carbon footprint означає «вплив на довкілля у вигляді викидів CO₂», і це поняття передається як екологічний слід, що підкреслює загальний вплив людської діяльності на навколишнє середовище: (72) Reducing our carbon footprint is essential for combating climate change and protecting the environment. – Зменшення нашого екологічного сліду є необхідним для боротьби зі зміною клімату та захисту навколишнього середовища.
- renewable energy sources – джерела відновлювальної енергії, де renewable energy sources означає «енергія, що отримується з природних ресурсів, які можуть бути відновлені», передається як альтернативні енергетичні ресурси, що акцентує увагу на більш загальному значенні: (34) The shift to renewable energy sources is crucial for sustainable development and reducing dependence on fossil fuels. – Перехід до альтернативних енергетичних ресурсів є ключовим для сталого розвитку та зменшення залежності від викопного пального.

Отже, генералізація в перекладі може бути корисним прийомом, який дозволяє передати сутність явищ, залишаючи при цьому ширшу і більш універсальну трактовку термінів.

Протилежною генералізації є конкретизація, яка полягає в тому, що перекладач вибирає для перекладу термін оригіналу, що має більш конкретне

значення в мові перекладу. Використовуючи конкретизацію, перекладач надає читачеві можливість більш точно і детально зрозуміти сенс оригіналу.

Наприклад:

- Biodiversity conservation programs – програми охорони біорізноманіття, де conservation 'охорона' передано як охорона, тобто, вказується на те, що саме охороняється в рамках цих програм: (29) The government will implement biodiversity conservation programs to protect endangered species and their habitats. – Уряд запровадить програми охорони біорізноманіття для захисту зникаючих видів та їх середовища існування.
- air quality management – управління якістю повітря, де management 'управління' уточнюється як контроль, вказуючи на конкретні дії, що вживаються для покращення ситуації: (47) Effective air quality management is essential for reducing pollution and safeguarding public health. – Ефективне управління якістю повітря є критично важливим для зменшення забруднення та захисту здоров'я населення.

Таким чином, конкретизація в перекладі є важливим інструментом, який дозволяє точно відобразити специфіку терміна і полегшити його розуміння для читача.

Модуляцією, або смисловим розвитком, називається процес заміни слова або словосполучення мови оригіналу на одиницю мови перекладу, значення якої логічно виводиться із значення вихідної одиниці. Часто значення співвіднесених відрізків в оригіналі і перекладі опиняються зв'язаними причинно-наслідковими відносинами. Відмова від «прямого» перекладу може бути вимушеною або залежати від вибору перекладача [26]. Зокрема, модуляція через логічно пов'язані явища дозволяє розтлумачити для читача смисли, закодовані в текстах з міжнародного екологічного права.

- source of freshwater – джерело прісної води, де source 'джерело' передається як джерело, уточнюючи, що мова йде про конкретний вид води: (1) The preservation of rivers is essential as they are a crucial source of

- freshwater for local communities. – Збереження річок є важливим, оскільки вони є критичним джерелом прісної води для місцевих громад.
- framework for environmental governance – основа для екологічного управління, де framework ‘рамки’ уточнюється як основа, що підкреслює важливість структури для організації управлінських процесів: (3) The new policy provides a framework for environmental governance to ensure sustainable resource management. – Нова політика створює основу для екологічного управління, щоб забезпечити сталий менеджмент ресурсів.
  - sustainable agricultural practices – практики сталого сільського господарства, де sustainable ‘сталі’ передається як екологічно чисті, що акцентує на важливих принципах ведення сільського господарства: (18) The initiative promotes sustainable agricultural practices to reduce environmental impact and enhance food security. – Ініціатива просуває екологічно чисті практики сільського господарства, щоб зменшити вплив на навколишнє середовище та покращити продовольчу безпеку.
  - public awareness campaigns – кампанії підвищення обізнаності, де awareness ‘обізнаність’ передається як підвищення обізнаності, що вказує на цілі та мету кампаній: (45) Effective public awareness campaigns are vital for promoting environmental protection efforts. – Ефективні кампанії підвищення обізнаності є важливими для просування зусиль із захисту навколишнього середовища.

У перекладацькій практиці, що стосується концептів міжнародного екологічного права, важливу роль відіграють лексико-семантичні трансформації, такі як диференціація, генералізація, конкретизація та модуляція. Ці методи дозволяють уточнити значення лексичних одиниць, забезпечуючи їхнє розширення або звуження. Завдяки цим трансформаціям, у перекладі передається той аспект значення, який є критично важливим для конкретного контексту, в якому вживається дане слово. Таким чином, ці техніки сприяють точному відтворенню змісту міжнародного екологічного

права в українськомовних текстах, дозволяючи зберегти його семантичну багатогранність і контекстуальну точність.

3.3 Особливості перекладу концептів екологічної відповідальності

Переклад концептів екологічної відповідальності є складним процесом, що вимагає глибокого розуміння не лише мовних, але й культурних, соціальних і наукових аспектів. У світлі сучасних глобальних екологічних викликів, таких як зміна клімату, знищення біорізноманіття та забруднення навколишнього середовища, терміни і концепти, пов'язані з екологічною відповідальністю, набувають особливої актуальності. Вони використовуються не лише в наукових дослідженнях, а й у політичних, правових, освітніх і медіа-текстах, що свідчить про необхідність чіткого і коректного їх перекладу для забезпечення адекватного сприйняття інформації.

Однією з основних особливостей перекладу екологічних концептів є їхня специфіка, що включає спеціалізовану термінологію. У цій сфері існує багато термінів, які можуть мати різне значення залежно від контексту, тому перекладач має бути уважним до нюансів мови, що використовуються в оригіналі. Наприклад, терміни, такі як “сталий розвиток”, “екологічний слід” або “біорізноманіття”, вимагають точного тлумачення, адже їхнє значення може змінюватися залежно від контексту, в якому вони вживаються. Перекладач має бути готовим не лише до дослівного перекладу, але й до адаптації термінів відповідно до культурних традицій і соціальних норм цільової аудиторії.

Важливим аспектом є емоційний заряд слів, який може варіюватися в залежності від мови. Екологічні проблеми часто супроводжуються емоційними закликами, що можуть активувати різні емоційні реакції в читачів. Перекладач має усвідомлювати, як певні терміни та формулювання можуть сприйматися у різних культурах, оскільки це впливає на ефективність

донесення інформації та заохочення до дій. Справжня екологічна відповідальність не лише інформує про проблеми, але й формує свідомість людей, спонукає їх до активних дій у сфері охорони навколишнього середовища.

Проблема перекладу концептів екологічної відповідальності також пов'язана із міжнародними зобов'язаннями. Багато з цих термінів і концептів походять з міжнародних угод, таких як Паризька угода, що зобов'язує держави до співпраці у боротьбі зі змінами клімату. У цьому контексті перекладач повинен враховувати специфічну термінологію та стандартні формулювання, які використовуються на міжнародному рівні, щоб забезпечити узгодженість і точність перекладу. Знання про глобальні ініціативи та стандарти допомагає перекладачеві не лише коректно передавати інформацію, а й розуміти її контекстуальне значення.

Отже, процес перекладу концептів екологічної відповідальності є багатограним і вимагає міждисциплінарного підходу. Це передбачає не лише лінгвістичну компетенцію, але й знання в галузі екології, соціології, культурних досліджень та міжнародних відносин. Залучення експертів з цих галузей є важливим для досягнення точності і адекватності перекладу, що, в свою чергу, сприяє ефективному комунікуванню екологічних ідей та цінностей на глобальному рівні. У світлі постійних викликів, з якими стикається людство, важливість якісного перекладу екологічних концептів важко переоцінити.

Екологічна відповідальність є складним концептом, що охоплює не лише наукові та технічні аспекти, але й культурні, соціальні та економічні чинники, які формують її сприйняття. Серед цих чинників важливу роль відіграє культурний контекст, оскільки різні суспільства можуть мати різні уявлення про природу, її цінність та роль людини в її збереженні. У даному сенсі екологічна відповідальність не є універсальною ідеєю, а скоріше відображає специфічні культурні традиції та історичні досвіди.

Відмінності в сприйнятті екологічної відповідальності можуть бути зумовлені, зокрема, соціальною структурою та рівнем розвитку суспільства. Наприклад, у розвинутих країнах, де існують потужні екологічні рухи і програми сталого розвитку, люди можуть бути більш обізнаними про екологічні проблеми і вважати їх пріоритетом. В таких країнах екологічна відповідальність може розглядатися як обов'язок кожного громадянина, що пов'язується з активною участю в екологічних ініціативах. У той же час, у країнах, що розвиваються, де ресурси обмежені, акцент може зміщуватися на базові потреби населення, такі як доступ до чистої води і їжі, що ускладнює усвідомлення екологічних проблем як першочергових. Таким чином, перекладач, що займається текстами на тему екологічної відповідальності, повинен уважно вивчити місцеві традиції, цінності та рівень обізнаності про екологічні питання, оскільки це вплине на те, як аудиторія прийме перекладений матеріал.

Локалізація термінів є ключовим аспектом у процесі адаптації інформації про екологічну відповідальність. Багато термінів можуть бути незнайомими або недостатньо зрозумілими для цільової аудиторії. Наприклад, терміни, що стосуються екологічних концепцій, можуть вимагати адаптації, щоб бути зрозумілими і прийнятними. Важливо, щоб перекладач не лише передавав буквальне значення терміна, але й враховував культурний контекст, у якому цей термін вживається. Це може включати використання синонімів, пояснень або навіть повне переформулювання фраз для досягнення більшого ефекту.

Певні терміни можуть мати різні значення в різних культурах, і перекладачеві необхідно досконало розуміти ці нюанси. Наприклад, термін “сталий розвиток” може мати позитивне або нейтральне значення в одних контекстах, тоді як у інших він може викликати негативні асоціації через асоціацію з екологічними проблемами, такими як забруднення або зміна клімату. Тому дуже важливо вибрати правильний контекст для вжитку

терміна, що зумовлює необхідність глибокого аналізу та дослідження кожного випадку, щоб уникнути можливих непорозумінь або спотворень значення.

Отже, врахування культурного контексту та необхідність локалізації термінів становлять критично важливі елементи в процесі перекладу концептів екологічної відповідальності. Цей процес вимагає від перекладача не лише мовних навичок, а й глибокого розуміння культурних та соціальних аспектів, що визначають сприйняття екологічних питань. Тільки через уважне врахування цих чинників можливо досягти ефективної комунікації, що сприяє усвідомленню екологічної відповідальності в глобальному контексті

У галузі екології існує багато термінів, які мають спеціалізоване значення і виконують важливу роль у формуванні понять, що стосуються екологічної відповідальності та сталого розвитку. Серед цих термінів особливе місце займають поняття “сталий розвиток”, “вуглецевий слід”, “екосистема”, які потребують детального розгляду з точки зору їх значення, функціонування та можливих контекстів вживання.

Термін “сталий розвиток” означає розвиток, що відповідає потребам сучасності, не ставлячи під загрозу можливості майбутніх поколінь задовольняти свої потреби. Це поняття охоплює економічний, соціальний і екологічний аспекти, що робить його надзвичайно важливим у контексті глобальних викликів, з якими стикається людство, таких як зміна клімату, зникнення видів та забруднення довкілля. У перекладі терміна “сталий розвиток” важливо не лише зберегти його базове значення, але й передати ідею про необхідність інтеграції екологічних, економічних та соціальних чинників. Це може потребувати вибору відповідних синонімів або фраз, які будуть зрозумілі цільовій аудиторії та відповідатимуть культурному контексту.

Інший термін, “вуглецевий слід”, стосується загальної кількості вуглекислого газу та інших парникових газів, що вивільняються в атмосферу в результаті діяльності людини, зокрема через споживання енергії, транспорт і виробництво товарів. Цей термін має критичне значення для обговорення екологічної відповідальності, оскільки він підкреслює необхідність

зменшення викидів для досягнення сталого розвитку. У процесі перекладу терміна “вуглецевий слід” важливо враховувати, що цей термін може мати різні значення в залежності від контексту, наприклад, він може використовуватися для оцінки впливу окремих осіб, підприємств або цілих країн на зміну клімату. Тому, перекладачеві потрібно бути уважним до того, як і в якому контексті використовується цей термін, щоб забезпечити точність і зрозумілість.

Що стосується терміна “екосистема”, то це поняття охоплює складні взаємозв'язки між живими організмами та їх середовищем. Екосистеми можуть бути різних типів, від лісових до водних, і кожна з них має свої особливості і функції. При перекладі терміна “екосистема” важливо передати не лише його основне значення, але й врахувати специфічні характеристики, які можуть бути важливими в контексті обговорюваних екологічних питань. Наприклад, під час дискусій про збереження біорізноманіття або екологічні послуги, термін “екосистема” може використовуватися в контексті захисту певних природних середовищ, що підкреслює необхідність охорони навколишнього середовища.

Неоднозначність термінів в екологічній тематиці є ще одним важливим аспектом, який необхідно враховувати. Багато термінів можуть мати кілька значень в залежності від контексту, в якому вони використовуються. Наприклад, термін “біомаса” може відноситися як до кількості органічної речовини в певному середовищі, так і до джерела відновлювальної енергії. Перекладачеві важливо вибрати правильний контекст для вжитку таких термінів, щоб уникнути можливих непорозумінь і спотворення значення.

Таким чином, робота з термінами та їх значеннями в екологічній тематиці вимагає високого рівня професіоналізму від перекладача. Необхідно мати глибокі знання в цій галузі, розуміти контекст і специфіку термінів, щоб забезпечити точність і зрозумілість перекладу. Використання спеціалізованої лексики вимагає також уважності до культурних відмінностей і соціальних аспектів, що можуть впливати на сприйняття термінів у різних мовах і

громадах. Це підкреслює важливість міждисциплінарного підходу в процесі перекладу, який охоплює як мовознавство, так і екологію, соціологію та культурологію.

Концепти екологічної відповідальності є важливими не лише з наукової точки зору, а й у контексті їхнього сприйняття та впливу на свідомість людей. Вони часто супроводжуються емоційними закликами, які можуть суттєво впливати на реакцію аудиторії, формуючи уявлення про екологічні проблеми та необхідність їх вирішення. Емоційний заряд, що супроводжує ці концепти, може бути як позитивним, так і негативним, залежно від вибору слів, контексту та культурних особливостей цільової аудиторії.

Перекладач, працюючи з текстами на тему екології, зобов'язаний усвідомлювати, як емоції можуть впливати на сприйняття повідомлення в іншій мові. Дослідження показують, що емоційні заклики можуть посилити вплив інформації, оскільки вони активують емоційні центри мозку, що відповідають за прийняття рішень. Таким чином, якщо текст містить емоційні елементи, це може заохотити читача до дії, підвищити його обізнаність про екологічні проблеми або ж, навпаки, викликати відчуття безвиході. Важливо, щоб перекладач не лише передавав буквалізм оригіналу, а й адаптував емоційний заряд тексту до культурних і соціальних норм цільової аудиторії, оскільки те, що може бути сприйняте як надихаюче в одній культурі, може здатися агресивним або навіть неприємним в іншій.

Позитивні асоціації, такі як надія на зміну або можливість покращення екологічної ситуації, можуть бути виражені через терміни, що викликають емоційний відгук. Наприклад, слова на кшталт “відновлення”, “збереження”, “спільнота” можуть стимулювати почуття єдності та відповідальності. Перекладачеві важливо вибрати такі слова, які створять позитивний імідж екологічних ініціатив і закликів до дії, водночас враховуючи контекст і культурні нюанси.

З іншого боку, негативні асоціації, пов'язані з термінами на кшталт “знищення”, “катастрофа”, “забруднення”, можуть викликати почуття тривоги

або страху, що, хоча й може бути ефективним способом привернення уваги до проблеми, також може призвести до пасивності або навіть заперечення, якщо сприймається надто емоційно. Таким чином, важливо знайти баланс між емоційною глибиною та раціональним викладом інформації. Перекладач повинен бути готовим до того, що емоційні відгуки на певні слова можуть значно варіюватися в залежності від мовних і культурних контекстів.

Емоційний заряд, що супроводжує екологічну відповідальність, може бути також підсилений контекстом, в якому вживаються терміни. Наприклад, в контексті екоактивізму терміни, що викликають страх, можуть бути сприйняті як заклики до дії, тоді як у науковому дискурсі вони можуть бути сприйняті як надмірні. Таким чином, перекладач має бути уважним до нюансів мови і до того, як певні слова можуть змінити сприйняття концепту.

Отже, емоційний заряд термінів у контексті екологічної відповідальності є важливим аспектом, який потребує ретельного врахування під час перекладу. Цей аспект не лише впливає на сприйняття тексту, але й на потенційний вплив на свідомість та поведінку читачів. Зважаючи на різні емоційні асоціації, що можуть супроводжувати терміни в різних мовах, перекладач має бути готовим адаптувати текст так, щоб зберегти його емоційний вплив і забезпечити ефективну комунікацію екологічних концептів у різних культурних контекстах.

Комунікаційні стратегії у контексті перекладу екологічних концептів є важливим аспектом, що впливає на ефективність донесення інформації до цільової аудиторії. Вони охоплюють різноманітні підходи до адаптації стилю викладу, що відповідає специфіці теми, а також врахування різних комунікаційних каналів, які використовуються для поширення інформації.

Адаптація стилю викладу інформації є ключовим моментом у процесі перекладу. Стиль тексту може суттєво варіюватися залежно від жанру і цільової аудиторії. Наприклад, наукові тексти часто характеризуються формальністю, строгими термінами і чіткою структурою, що відображає високий рівень об'єктивності і наукової точності. Такі тексти вимагають

точності в передачі інформації, оскільки їх мета — передати результати досліджень, факти та дані. У цьому випадку перекладач має зосередитися на збереженні термінологічної точності, уникати неформальних висловлювань і забезпечувати логічну послідовність викладу.

У протилежність науковим текстам, популярна наука часто вимагає легшого і більш доступного стилю викладу. Такі матеріали спрямовані на ширшу аудиторію, і їх основною метою є не лише інформування, але й залучення читачів через зрозумілість і емоційний відгук. У такому контексті перекладач може використовувати метафори, аналогії та просту мову, щоб зробити складні концепти доступнішими для розуміння. Це може включати адаптацію культурних референцій або прикладів, які є актуальними для конкретної аудиторії, що допомагає створити емоційний зв'язок між текстом і читачем.

Крім того, важливо враховувати різні канали комунікації, які використовуються для передачі екологічних повідомлень. Кожен комунікаційний канал має свої специфіки, які можуть впливати на формат і стиль перекладу. Наприклад, у публікаціях та наукових журналах текст часто має більш формальний вигляд, з належними посиланнями на джерела та детальними обґрунтуваннями. У соціальних мережах, де інформація повинна бути короткою та яскравою, стиль може бути значно менш формальним, з використанням зображень, графіків та інтерактивних елементів. Це вимагає від перекладача креативності та розуміння того, як адаптувати інформацію до специфіки платформи, забезпечуючи при цьому ясність і точність.

На виступах або презентаціях стиль комунікації може бути ще більш адаптованим, оскільки тут важливо залучити аудиторію через вербальні та невербальні елементи. Використання жестів, інтонації, пауз і візуальних матеріалів може суттєво вплинути на сприйняття інформації. Перекладач або спікер повинен мати можливість адаптувати мову до реакцій аудиторії, налаштовуючи свій стиль викладу залежно від її настрою та інтересів.

Отже, комунікаційні стратегії в перекладі екологічних концептів вимагають ретельної адаптації стилю та формату залежно від цільової аудиторії та вибраної платформи. Цей процес потребує від перекладача глибокого розуміння контексту, специфіки теми та емоційних аспектів, що впливають на сприйняття. Лише за умови відповідності стилю і формату тексту цільовій аудиторії можливо досягти ефективного комунікаційного ефекту і спонукати до дій у сфері екологічної відповідальності.

Вивчення міжнародних зобов'язань у контексті екологічної відповідальності є важливим аспектом, що впливає на процес перекладу екологічних концептів. Одним з ключових факторів, які необхідно враховувати при перекладі, є актуальність термінів. Важливо, щоб перекладач враховував специфічні терміни, що використовуються в міжнародних угодах і протоколах, таких як Паризька угода, яка є одним з найважливіших документів у глобальному зусиллі щодо боротьби зі змінами клімату. Ця угода містить спеціалізовану термінологію, яка визначає зобов'язання країн у сфері зменшення викидів парникових газів, адаптації до змін клімату та фінансової підтримки країн, що розвиваються. Для забезпечення точності і зрозумілості тексту, перекладач має бути ознайомлений з основними термінами угоди, такими як “національно визначені внески”, глобальне потепління” або “викиди вуглецю”, що вимагає від нього ретельної роботи з джерелами.

Синхронізація перекладеної інформації з глобальними ініціативами є ще одним важливим аспектом у процесі перекладу. Це означає, що перекладений текст має відповідати міжнародним стандартам і практикам, що регулюють питання екологічної відповідальності. Зокрема, терміни і концепти повинні бути узгоджені з міжнародними організаціями, такими як Організація Об'єднаних Націй або Всесвітня організація охорони здоров'я, що сприяє єдності в комунікації і розумінні екологічних проблем на глобальному рівні. Дотримання міжнародних стандартів допомагає уникнути непорозумінь і забезпечує більш ефективне впровадження екологічних ініціатив.

Не менш важливим аспектом є застосування інтердисциплінарного підходу в перекладі термінів і концепцій, що стосуються екологічної відповідальності. Співпраця з експертами з різних галузей, таких як екологія, соціологія, економіка та політика, є необхідною умовою для досягнення якісного перекладу. Екологи можуть надати цінну інформацію про специфіку термінології, пов'язаної з екосистемами та біорізноманіттям, в той час як соціологи можуть внести свій внесок у розуміння соціальних аспектів екологічних проблем. Це дозволяє забезпечити точність і актуальність інформації, оскільки перекладач отримує доступ до останніх наукових даних і розуміння контексту, в якому використовуються ті чи інші терміни.

Крім того, міждисциплінарний підхід дозволяє створити більш комплексне уявлення про екологічну відповідальність, що охоплює не лише природні аспекти, але й соціальні, культурні та економічні чинники. Це, у свою чергу, допомагає уникнути спрощення проблеми та забезпечити більш глибоке розуміння суті викликів, з якими стикається людство у боротьбі з екологічними проблемами. Переклад термінів і концепцій у цій сфері, таким чином, стає не лише технічним завданням, а й процесом, що вимагає глибокого розуміння міждисциплінарних зв'язків та контексту[50].

Таким чином, переклад концептів екологічної відповідальності вимагає комплексного підходу, що включає уважність до міжнародних зобов'язань, синхронізацію з глобальними ініціативами та міждисциплінарну співпрацю з експертами. Це сприяє не лише точності перекладу, але й формуванню більшої обізнаності про екологічні проблеми та способи їх вирішення в контексті міжнародної спільноти. Перекладач, таким чином, стає важливим посередником у передачі знань і інформації, що сприяє розвитку екологічної свідомості на глобальному рівні.

Висновок щодо особливостей перекладу концептів екологічної відповідальності підкреслює важливість комплексного та уважного підходу до цього процесу. Переклад не обмежується лише лінгвістичними аспектами, але також вимагає розуміння культурних, соціальних та міжнародних контекстів.

Спеціалізована термінологія, що стосується екологічних проблем, вимагає ретельного аналізу та точності, оскільки навіть незначні зміни у формулюваннях можуть суттєво вплинути на сприйняття і значення тексту.

Емоційний заряд термінів та їх асоціації в різних культурах також є важливими аспектами, які необхідно враховувати, адже вони можуть визначати реакцію аудиторії на екологічні повідомлення. Крім того, узгодженість перекладеної інформації з міжнародними зобов'язаннями, такими як угоди та протоколи, сприяє створенню єдиного інформаційного простору, що є критично важливим для успішної глобальної комунікації в сфері екології.

Важливість міждисциплінарного підходу не може бути недооцінена, оскільки співпраця з експертами в галузях екології, соціології та міжнародних відносин дозволяє досягти високої точності і актуальності термінів. Такий підхід допомагає уникнути спрощень і сприяє глибшому розумінню складних екологічних проблем, з якими стикається світ.

Узагальнюючи, можна стверджувати, що якісний переклад концептів екологічної відповідальності є ключовим елементом для формування свідомості та активності громадськості в боротьбі з екологічними викликами. Цей процес не лише забезпечує передачу знань, але й сприяє розвитку глобальної екологічної свідомості, що є необхідною умовою для досягнення сталого розвитку та захисту навколишнього середовища в умовах сучасних викликів [50].

Висновки до розділу 3

У третьому розділі магістерської роботи, присвяченому специфіці відтворення концептів міжнародного екологічного права в українських перекладах англійських текстів, було проведено всебічний аналіз ключових аспектів перекладацької діяльності. Особлива увага приділялася методам збереження смислової та граматичної еквівалентності, використанню перекладацьких трансформацій та необхідності врахування культурних

контекстів. Дослідження показало, що переклад термінів міжнародного екологічного права є надзвичайно тонким процесом, який вимагає не лише високого рівня знань двох мов, але й глибокого розуміння культурних і правових особливостей кожної з них.

Комплексний підхід, який охоплював лексичні, семантичні та граматичні трансформації, дозволив виявити, що перекладачі повинні адаптувати лексичні одиниці, що мають юридичне або специфічне екологічне значення, до української правової та лінгвістичної реальності. Особлива увага приділялася збереженню термінологічної точності, оскільки навіть невеликі зміни у граматичній структурі можуть вплинути на смислове навантаження термінів. Зокрема, було наголошено на складності відтворення термінів, що мають подвійне значення в обох мовах, та необхідності чіткого дотримання міжнародних стандартів.

У результаті дослідження було визначено, що для ефективного перекладу текстів міжнародного екологічного права необхідно не лише вільно володіти мовою оригіналу та перекладу, але й глибоко розуміти правові і культурні нюанси, які впливають на сприйняття тексту. Це вимагає від перекладачів не лише високих мовних навичок, але й широких знань у галузі міжнародного права, екології та соціальних дисциплін. Таким чином, перекладацька діяльність у сфері міжнародного екологічного права є міждисциплінарною за своєю суттю і потребує комплексного підходу для забезпечення точності та адекватності перекладу.

ВИСНОВКИ

Магістерська робота на тему «Концепти міжнародного екологічного права українських перекладах» присвячена аналізу специфіки перекладу термінології міжнародного екологічного права, що є важливим аспектом для адаптації міжнародних правових норм в національному законодавстві. У результаті проведеного дослідження були отримані наступні наукові результати, що мають як теоретичну, так і практичну значущість.

1. Актуальність і важливість точного перекладу міжнародного екологічного права. Міжнародне екологічне право є однією з найдинамічніших та найважливіших сфер сучасного міжнародного права, що регулює діяльність держав, міжнародних організацій та приватних суб'єктів у сфері охорони довкілля. Виявлено, що точний переклад екологічної термінології є основоположним для забезпечення ефективного правозастосування на національному рівні, а також для сприяння міжнародному співробітництву у цій сфері. Дослідження підтвердило, що недостатня увага до перекладу юридичних документів, зокрема екологічних угод і конвенцій, може призводити до правових колізій і неправильного тлумачення норм, що, в свою чергу, загрожує ефективності впровадження екологічної політики.

2. Проблеми перекладу концептів міжнародного екологічного права. Під час дослідження було ідентифіковано основні проблеми перекладу концептів міжнародного екологічного права, серед яких найбільш значущими є лексичні та культурні невідповідності. Особливо це стосується таких ключових термінів, як “екологічна відповідальність”, “сталий розвиток”, “біорізноманіття”, які мають глибокі культурно-лінгвістичні відтінки та часто не мають прямих аналогів в українській мові. Важливою проблемою залишається забезпечення еквівалентності при перекладі таких концептів, оскільки відсутність або неправильне тлумачення призводить до зміни змісту правових норм і, як наслідок, їх спотворення в процесі застосування.

3. Особливості використання перекладацьких трансформацій для збереження змісту. Дослідження засвідчило, що переклад концептів міжнародного екологічного права вимагає широкого використання перекладацьких трансформацій, таких як адаптація, конкретизація та калькування. Збереження змісту оригінальних документів є критично важливим для правильного відображення суті правових норм, а також для забезпечення їх відповідності українському правовому контексту. Було встановлено, що застосування калькування та інших стратегій при перекладі часто допомагає відтворити специфічні екологічні концепти, які не мають точних аналогів у мові перекладу, зберігаючи при цьому точність і юридичну силу тексту.

4. Лінгвокультурні особливості перекладу екологічної термінології. Окрему увагу у роботі приділено лінгвокультурним аспектам перекладу, оскільки мова та культура мають вагомий вплив на сприйняття і трактування екологічної термінології. Було з'ясовано, що переклад міжнародних екологічних документів на українську мову часто вимагає культурної адаптації, врахування національних правових традицій, а також специфіки правозастосування. Це особливо актуально для термінів, які мають різні відтінки значень у різних культурних середовищах. Так, поняття “екологічна відповідальність” у західній правовій системі має більше акцентів на економічну та соціальну відповідальність, тоді як в українському контексті це поняття має переважно правовий аспект.

5. Вплив перекладу на правову комунікацію в сфері екології. Дослідження показало, що точний переклад є не лише інструментом передачі інформації, але й важливим засобом правової комунікації між суб'єктами міжнародних правовідносин у сфері екології. Переклади, що мають високий рівень точності та адекватності, сприяють поліпшенню координації дій між країнами та міжнародними організаціями. Недостатня увага до перекладу може призводити до непорозумінь у трактуванні міжнародних угод, що, в

свою чергу, ускладнює процес їхнього впровадження та досягнення спільних цілей у сфері охорони навколишнього середовища.

6. Практичні рекомендації для покращення якості перекладу міжнародних екологічних документів. На основі отриманих результатів було запропоновано низку практичних рекомендацій для покращення якості перекладу міжнародних правових документів в екологічній сфері. Зокрема, доцільно застосовувати комплексний підхід, який включає не лише лінгвістичний аналіз текстів, але й врахування правових та культурних особливостей. Важливим є розробка спеціалізованих глосаріїв та баз даних для екологічної термінології, що дозволить стандартизувати процес перекладу та забезпечити високу якість текстів. Крім того, варто розглянути можливість організації тренінгів для перекладачів, зокрема тих, що спеціалізуються на правовій та екологічній тематиках, для підвищення їхньої кваліфікації.

7. Новизна та практична значущість дослідження. Отримані результати мають як теоретичну, так і практичну новизну. Теоретична новизна полягає в систематичному аналізі концептів міжнародного екологічного права в контексті перекладу на українську мову, що дозволяє глибше зрозуміти механізми адаптації міжнародних правових норм в національну правову систему. Практична значущість роботи полягає у можливості використання результатів дослідження для розробки навчальних програм з підготовки перекладачів у сфері міжнародного права, а також для покращення якості перекладу екологічних документів, що надходять з міжнародних організацій та потребують адаптації до українського правового поля.

Отже, проведені дослідження дозволили з'ясувати специфіку перекладу концептів міжнародного екологічного права на українську мову, ідентифікувати основні труднощі та запропонувати шляхи їх вирішення. Правильний переклад екологічних правових документів має вагомим значення для забезпечення ефективності міжнародного співробітництва та охорони довкілля на глобальному та національному рівнях. Результати дослідження можуть бути використані як для подальшого наукового вивчення цієї

проблематики, так і для практичного застосування в сфері міжнародного права.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Abdikalyk K. S., Abitzhanova Z. A., Otarbekova Z. K., Kaidarova K. K., Seidullayeva G. A. Concept as the Main Research Object of Cognitive Linguistics. *International Journal of Environmental & Science Education*. 2016. Vol. 11. No. 10. P. 3167—3178
2. Miller G. A. Images and models, similes and metaphors. *Metaphor and thought*. Ed. by A. Ortony. Cambridge: Cambridge University Press, 1979. P. 357—400.
3. Bruner J. S. The role of dialogue in language acquisition. *The Child's Concept of Language*. Ed. by A. Sinclair, R. J. Jarvella, W. J. M. Levelt. New York: Springer-Verlag, 1978. P. 241—256.
4. Humboldt W. von. The Heterogeneity of Language and its Influence on the Intellectual Development of Mankind. *Phainomena*. 2006. Vol. 55. P. 45—50.
5. Whorf B. L. *Language, Thought, and Reality*. Ed. by J. B. Carroll. Cambridge: MIT Press, 1956. 278 p
6. Kroeber A. L. Franz Boas: The Man. *American Anthropological Association. Memoirs*. 1943. Vol. 61. P. 5—26.
7. Lakoff G., Johnson M. *Metaphors we live*. Chicago: University of Chicago Press, 1980. 256 p.
8. Dijk T. A. van. *Discourse and communication*. Berlin / New York: de Gruyter, 1985. 380 p
9. Lakoff G. *Categories: An essay in cognitive linguistics*. *LiMed. Linguistics in the morning calm: Selected papers from the SICOL-1981*. Seoul: Hanship, 1982. P. 139—193.
10. Ковбасюк Л. А. *Сучасні лінгвістичні теорії*. Київ: [б.в.], 2008. 96 с.
11. Шевченко О. М., Шевченко Н. С. Когнітивна лінгвістика як напрям мовознавчого дослідження. *Молодий вчений*. 2020. № 7.1 (83.1). С. 142—145

- 12.Ржевська Д. Концепт у когнітивній лінгвістиці (на прикладі оноματοпоетичної лексики). Актуальні питання гуманітарних наук. Мовознавство. Літературознавство. 2018. № 21. Т. 2. С. 58—64.
- 13.Дороховська М. Концепт як базовий термін когнітивної лінгвістики. Матеріали І Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції «Проблеми викладання іноземних мов у закладах вищої освіти» (20 травня 2021, м. Мелітополь). Мелітополь: Таврійський державний агротехнологічний університет імені Дмитра Моторного, 2021. С. 45—49.
- 14.Новікова О. В. Вербальна об'єктивізація концептів CAT і DOG у сучасній англійській лінгвокультурі: автореф. дис. на здоб. наук. ступеня канд. філолог. наук: 10.02.04 «Германські мови» / Запорізький національний університет. Запоріжжя, 2021. 22 с.
- 15.Непийвода В. Проблеми вдосконалення української термінології в галузі довкільного права. URL: http://ekmair.ukma.edu.ua/bitstream/handle/123456789/2106/Nepiyvoda_Problemy%20vdoskonalennia.pdf (дата звернення: 09.10.2024).
- 16.Закон України “Про захист прав споживачів”. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2697-19#Text> (дата звернення: 10.10.2024).
- 17.Вискушенко С. А., Мосієнко О. В., Нідзельська Ю. М. Особливості англо-українського перекладу юридичних текстів. Сучасний стан і перспективи лінгвістичних досліджень та проблеми перекладу: Збірник наукових праць. За заг. ред. М. В. Полховської, Н. Д. Борисенко, О. В. Мосієнко. Житомир: Житомирський державний університет імені Івана Франка, 2022. С. 9—12
- 18.Касяненко Д. С. Особливості перекладу та лексичної гармонізації законодавчих актів ЄС в контексті євроінтеграції України: автореф. дис. на здоб. наук. ступеня канд. філолог. наук: 10.02.16

- «Перекладознавство» / Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського. Одеса, 2011. 15 с.
19. Дерік І. М. ТЕОРІЯ ТА ПРАКТИКА ПЕРЕКЛАДУ. АСПЕКТИ ПЕРЕКЛАДУ.
20. Бехта І. А. Художньо-естетичні концепти англomовного літературно-художнього твору модернізму. Науковий вісник Волинського державного університету. Серія Філологічні науки. 2007. № 4. С. 308—311.
21. Бідна Т. О. Реалізація концептів ЖІНКА та ЧОЛОВІК в оригіналі та перекладах художнього тексту (на матеріалі перекладів романів М. Мітчел “Gone with the Wind” і Дж. Голсуорсі “The Forsyte Saga”): дис. на здоб. наук. ступеня канд. філолог. наук: 10.02.16 «Перекладознавство» / Кіровоградський державний педагогічний університет імені Володимира Винниченка. Кіровоград, 2012. 304 с.
22. Вискушенко С. А., Мосієнко О. В., Нідзельська Ю. М. Особливості англо-українського перекладу юридичних текстів. Сучасний стан і перспективи лінгвістичних досліджень та проблеми перекладу: Збірник наукових праць. За заг. ред. М. В. Полховської, Н. Д. Борисенко, О. В. Мосієнко. Житомир: Житомирський державний університет імені Івана Франка, 2022. С. 9—12.
23. Голубенко Н. І. Відтворення англomовних репрезентацій концептосфери американського півдня в українському художньому перекладі (на матеріалі американських романів XIX – XX ст.): дис. на здоб. наук. ступеня канд. філолог. наук: 10.02.16 «Перекладознавство» / Київський національний лінгвістичний університет. Київ, 2016. 219 с.
24. Гудзь Н. Екологічний дискурс в лінгвістичних описах. URL: <http://eprints.zu.edu.ua/9603/1/%D0%93%D1%83%D0%B4%D0%B7%D1%8C%204.pdf> (дата звернення: 08.09.2022).

- 25.Кравченко Н. К. Міжнародно-правовий дискурс: когнітивнокомунікативний аспект: автореф. дис. на здоб. наук. ступеня доктора філолог. наук: 10.02.15 «Загальне мовознавство» / Київський національний університет імені Тараса Шевченка. Київ, 2007. 31 с.
- 26.Каліщук Д. М. Лінгвокультурні особливості перекладу політичного дискурсу. Вісник СумДУ. 2006. Т. 1. № 11 (95). С. 153—159
- 27.Європейський вибір. Концептуальні засади стратегії економічного та соціального розвитку України на 2002-2011 роки. Послання Президента України до Верховної Ради України. Урядовий кур'єр. 2002. № 100. С. 5—12.
- 28.Касяненко Д. С. Особливості перекладу та лексичної гармонізації законодавчих актів ЄС в контексті євроінтеграції України: автореф. дис. на здоб. наук. ступеня канд. філолог. наук: 10.02.16 «Перекладознавство» / Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського. Одеса, 2011. 15 с
- 29.Ковбасюк Л. А. Сучасні лінгвістичні теорії. Київ: [б.в.], 2008. 96 с.
- 30.Круківський В. І., Турчанінова В. Є. Комунікативно-прагматичні особливості референційного підходу до значення юридичного концепту (на матеріалі французької мови). Стратегії міжкультурної комунікації в мовній освіті сучасного ВНЗ: зб. матеріалів Міжнар. наук.-практ. конф., м. Київ (15 березня 2018 р.). Київ: КНЕУ, 2018. С. 154—158.
- 31.Лук'янова Т. Г. Об'єктивація гендерних стереотипів англomовними атрибутивними сполученнями, що позначають природні характеристики людини. URL: <http://eprints.zu.edu.ua/2431/1/209-212.pdf> (дата звернення: 10.10.2024).
- 32.Ранцев-Сікора Д. Конфлікт у польському екологічному дискурсі: спроба конwersаційного аналізу. Соціологія: теорія, методи, маркетинг: Науково-теоретичний часопис. 2005. № 2. С. 70—84.

33. Ранцев-Сікора Д. Конфлікт у польському екологічному дискурсі: спроба конwersаційного аналізу. Соціологія: теорія, методи, маркетинг: Науково-теоретичний часопис. 2005. № 2. С. 70—84.
34. Ржевська Д. Концепт у когнітивній лінгвістиці (на прикладі ономатопоетичної лексики). Актуальні питання гуманітарних наук. Мовознавство. Літературознавство. 2018. № 21. Т. 2. С. 58—64.
35. Сапун К. В., Селезньова Р. В. Огляд публіцистичної екологічної лексики німецької мови у перекладацькому аспекті. Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Соціальні комунікації. 2018. Т. 29 (68). № 3. С. 61—65.
36. Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика: напрями та проблеми: Підручник. Полтава: Довкілля-К, 2008. 712 с. 87
37. Семенюк І. С. Мовні засоби відтворення концепту ЗЛОЧИНЕЦЬ у сучасній американській художній прозі та публіцистиці: Монографія. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2008. 256 с.
38. Harris G. Discourse analysis. *Language*. 1952. Vol. 28. № 17. P. 1—30.
39. Kravchenko N., Pasternak N. Institutional eco-pragmatics vs. Anthropopragmatics: problems, challenges, research perspectives. *Cogito: Multidisciplinary Research Journal*. 2020. Vol. XII. No. 2. P. 24—39
40. Kjær A. L. On the Structure of Legal Knowledge: The Importance of Knowing Legal Rules for Understanding Legal Texts. *Language, Text and Knowledge. Mental Models of Expert Communication*. Ed. by L. Lundquist, R. J. Jarvella. Berlin, New York: Mouton de Gruyter, 2000. P. 127—161.
41. Kravchenko N., Prokopchuk M., Pozhar A., Kozyarevych-Zozulya L., Rozhkov Y. Illocutionary Pragmatic Adaptation Challenge: Ukrainian Translations of English-language Soft Law Texts. *Amazonia Investiga*. 2022. Vol. 7. No. 2 (49). P. 267—276.

42. Lakoff G. Categories: An essay in cognitive linguistics. LiMed. Linguistics in the morning calm: Selected papers from the SICOL-1981. Seoul: Hanship, 1982. P. 139—193
43. Miller G. A. Images and models, similes and metaphors. Metaphor and thought. Ed. by A. Ortony. Cambridge: Cambridge University Press, 1979. P. 357—400.
44. Мамрак А. В. Вступ до теорії перекладу. Київ : Центр учбової літератури , 2009. 304 с.
45. Вступ до теорії перекладу : навчальний посібник. Київ : Центр учбової літератури , 2009. 304 с.
46. Корунець І. В. Теорія і практика перекладу (аспектний переклад). Вінниця : Нова книга , 2003. 448 с.
47. Селіванова О.О. Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія. Полтава: Довкілля-К, 2006. 716 с.
48. Bell R. T. Translation and Translating: Theory and Practice. London : Longman, 1991. 297 p.
49. Ellmore, Terry Mass Communication/ Terry Ellmore // Ntc's Mass Media-Dictionary. NTC, USA, 1991. 269 p.
50. St-Pierre P. In Translation: Reflections, Refractions, Transformations. Amsterdam : John Benjamins , 2007. 320 p
51. Somers H. Terminology, LSP and Translation: Studies in Language Engineering in Honour of Juan C. Sager. Amsterdam : John Benjamins , 1996. 250 p.